

Rapportage

Jongeren en de energietransitie

Hoe denken jongeren over duurzame energiebronnen en (hoe) willen zij betrokken worden?

Colofon

Rapportnummer
179

Datum
21 oktober 2020

Opdrachtgever
Nationaal Programma Regionale Energie Strategie

Auteurs
Milou Gutter
Jasper de Jong
Nathalie Theelen

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KvK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl

Inleiding

Op 28 juni 2019 publiceerde het kabinet het [Klimaatakkoord](#): de Nederlandse uitwerking van de internationale klimaatafspraken van Parijs (2015). In het Klimaatakkoord is afgesproken dat Nederland de CO₂-uitstoot in 2030 met de helft vermindert ten opzichte van 1990. Een van de afspraken is dat 30 energieregio's in Nederland onderzoeken waar en hoe het best duurzame elektriciteit op land (wind en zon) opgewekt kan worden. Maar ook welke warmtebronnen te gebruiken zijn zodat wijken en gebouwen van het aardgas af kunnen. Waar is ruimte en hoeveel? Zijn de plekken maatschappelijk gezien acceptabel en financieel haalbaar? In een Regionale Energiestrategie (RES) beschrijft elke energieregio zijn eigen keuzes. Binnen deze regio's werken overheden, bedrijven, netbeheerders, energiecoöperaties, maatschappelijke organisaties én inwoners samen aan een gezamenlijke RES.

Alle 30 regio's dienden 1 oktober – of al eerder – hun concept-RES in bij het Nationaal Programma RES. In aanloop naar de concept-RES hebben de regio's veel energie gestoken in participatietrajecten met verschillende stakeholders. Toch blijkt dat jongeren tot en met 30 jaar vaak ondervertegenwoordigd zijn in dit proces. De stem van jongeren wordt vaak nog weinig gehoord of zij laten zelf hun stem weinig horen.

Het doel van dit onderzoek is tweeledig. Het eerste doel is te achterhalen hoe jongeren aankijken tegen zonne- en windenergie. Het tweede doel is te achterhalen hoe jongeren meer betrokken kunnen en willen worden bij de energietransitie en de RES'en. Hiertoe is een landelijk onderzoek uitgevoerd onder jongeren van 12 tot en met 30 jaar*.

* Om wille van begrijpelijkheid is een deel van de vragenlijst alleen voorgelegd aan jongeren vanaf 19 jaar.

** De RES focust op wind- en zonne-energie. Daarom ligt de nadruk in dit onderzoek op zonnepanelen (op daken, in velden en op water) en op windmolens (op land en op water), alsmede om een beknopte en begrijpelijke vragenlijst te kunnen voorleggen aan jongeren.

Leeswijzer

De belangrijkste bevindingen leest u in de samenvatting.

Het eerste hoofdstuk gaat dieper in op de vraag hoe jongeren duurzame energie(bronnen) momenteel beleven en hun mening hierover. Vervolgens werpen we een blik op de toekomst; hoe kijken jongeren naar toekomstig gebruik van duurzame energie? En wat willen jongeren zelf? Het derde hoofdstuk gaat in op duurzame energie in de eigen woonomgeving. Hoe ervaren jongeren dit en hoe denken zij over het bijplaatsen van energiebronnen? Tot slot gaan we in het vierde hoofdstuk in op de vraag hoe jongeren betrokken willen worden bij plannen voor duurzame energie en op welke manier. De rapportage sluit af met de onderzoeksverantwoording.

De doelgroep van dit onderzoek zijn jongeren van 12 tot en met 30 jaar. In de rapportage maken we een onderverdeling in:

- Jongeren van 12 tot en met 18 jaar; hierna te noemen 'tieners'
- Jongeren van 19 tot en met 30 jaar; hierna te noemen 'jongvolwassenen'

Wanneer we spreken over de totale groep 12 tot en met 30 jarigen, refereren we aan 'jongeren'.

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
H1: Duurzame energie nu	8
H2: Duurzame energie in de toekomst	15
H3: Duurzame energiebronnen in de eigen woonplaats	20
H4: Participatie in de energietransitie	34
Onderzoekverantwoording	42

Samenvatting – resultaten (I)

Jongeren zijn positief over toename in duurzame energie, het meest over zonnepanelen op daken

- Een grote meerderheid van de jongeren (circa 90%) is in algemene zin positief over het feit dat er steeds meer duurzame energie wordt gebruikt in Nederland.
- Gekeken naar specifieke duurzame energiebronnen, blijkt dat jongeren over het algemeen positiever zijn over zonnepanelen dan over windmolens. Het meest positief zijn jongeren over het feit dat er steeds meer zonnepanelen op daken zijn in Nederland (circa 90% is hierover positief). Zes op de tien jongeren (60%) staan positief tegenover over (meer) windmolens op land.
- Jongeren die nu al windmolens tegenkomen in hun woonplaats oordelen positiever over het bijplaatsen van windmolens, en vinden het vaker goed om windmolens in hun woonplaats of vanuit huis te zien, dan jongeren die nu geen windmolens tegenkomen.

Meerderheid jongeren wil later zelf alleen duurzame energie gebruiken en dat andere mensen dat ook doen

- Gevraagd naar hoe zij vinden dat we later met duurzame energie moeten omgaan, geeft circa 70% van de jongeren aan dat zij zouden willen dat de meeste of alle mensen later duurzame energie gebruiken. De resterende groep vindt grotendeels dat iedereen dat helemaal zelf mag weten.
- Ruim twee op de drie jongeren (68%) zien een rol voor de overheid om meer mensen te stimuleren duurzame energie te gebruiken. Daarnaast ziet 46% van de jongeren hier (ook) een rol voor energiebedrijven. Slechts een klein deel van de jongeren (3%) vindt dat niemand hierin een rol heeft.
- Ongeveer de helft van de jongeren vindt dat mensen (ook) zelf een rol spelen om meer duurzame energie te gaan gebruiken. Zes op de tien jongeren willen later zelf alleen maar duurzame energie gebruiken (tieners: 58%, jongvolwassenen: 67%).

Samenvatting – resultaten (II)

Meerderheid van de jongeren is positief over duurzame energiebronnen die zij in hun omgeving tegenkomen

- De meeste jongeren komen zonnepanelen op daken tegen in hun omgeving en de grote meerderheid (ruim 90%) is daarover positief. Een belangrijke reden hiervoor die jongeren noemen is dat zonnepanelen op daken geen extra ruimte innemen. Bijna negen op de tien jongeren (87%) zijn voorstander van meer zonnepanelen op daken in hun woonplaats.
- Een op de zes jongeren (17%) komt zonnepaneelvelden tegen in de eigen omgeving en ruim twee derde van deze jongeren (68%) is daarover positief. Zes op de tien jongeren (63%) zijn voorstander van meer zonnepaneelvelden, 15% vindt dit juist geen goed idee.
- Een op de drie jongeren (33%) komt windmolens tegen in de eigen omgeving. Van hen zijn zeven op de tien jongeren hierover positief. De helft (53%) van de jongvolwassenen (19+) vindt het een goed idee wanneer er (meer) windmolens in hun omgeving worden geplaatst. Onder tieners is dit 41%.

Bijna zes op de tien jongvolwassenen voelen zich (deels) verantwoordelijk om actief mee te denken

- Van de jongvolwassenen voelt 58% zichzelf (deels) verantwoordelijk om mee te denken over toekomstig energieverbruik in Nederland. Een op de tien voelt op dit vlak helemaal geen verantwoordelijkheid.
- Of het nu gaat om hun eigen buurt, hun woonplaats, of heel Nederland, ongeveer een op de tien jongeren wil actief betrokken worden bij nieuwe plannen voor duurzame energie.
- Een kwart (tieners) tot een derde (jongvolwassenen) wil alleen hun mening geven over plannen, zonder een actieve rol te nemen. Drie tot vier op de tien jongeren willen alleen informatie krijgen over plannen.
- Tieners willen het liefst betrokken worden via school of sociale media. Jongvolwassenen ook via sociale media, maar ook veelal via e-mail, een brief, of een enquête.
- Een meerderheid van de jongeren wil later zelf alleen maar duurzame energie gebruiken (63%) en zuiniger ⁷ omgaan met energie (52%). 38 procent wil hier ook meer voor betalen.

1

Duurzame energie nu

Dit hoofdstuk gaat in op hoe jongeren aankijken tegen duurzame energie(bronnen) en in hoeverre zij hiermee bezig zijn.

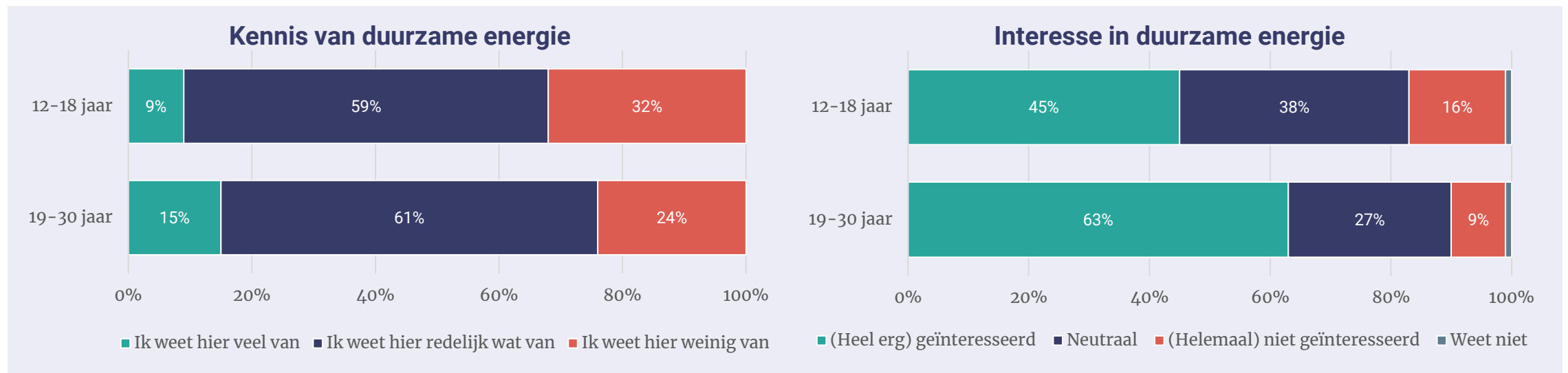

Interesse in duurzame energie is hoger onder jongvolwassenen dan onder tieners.

Twee op de drie tieners denken redelijk tot veel te weten over klimaatverandering en duurzame energie. Driekwart van de jongvolwassenen denkt redelijk tot veel te weten over duurzame energie.

Een meerderheid van ruim zes op de tien jongvolwassenen, is geïnteresseerd in duurzame energie. Onder de tieners is dit bijna de helft (45%).

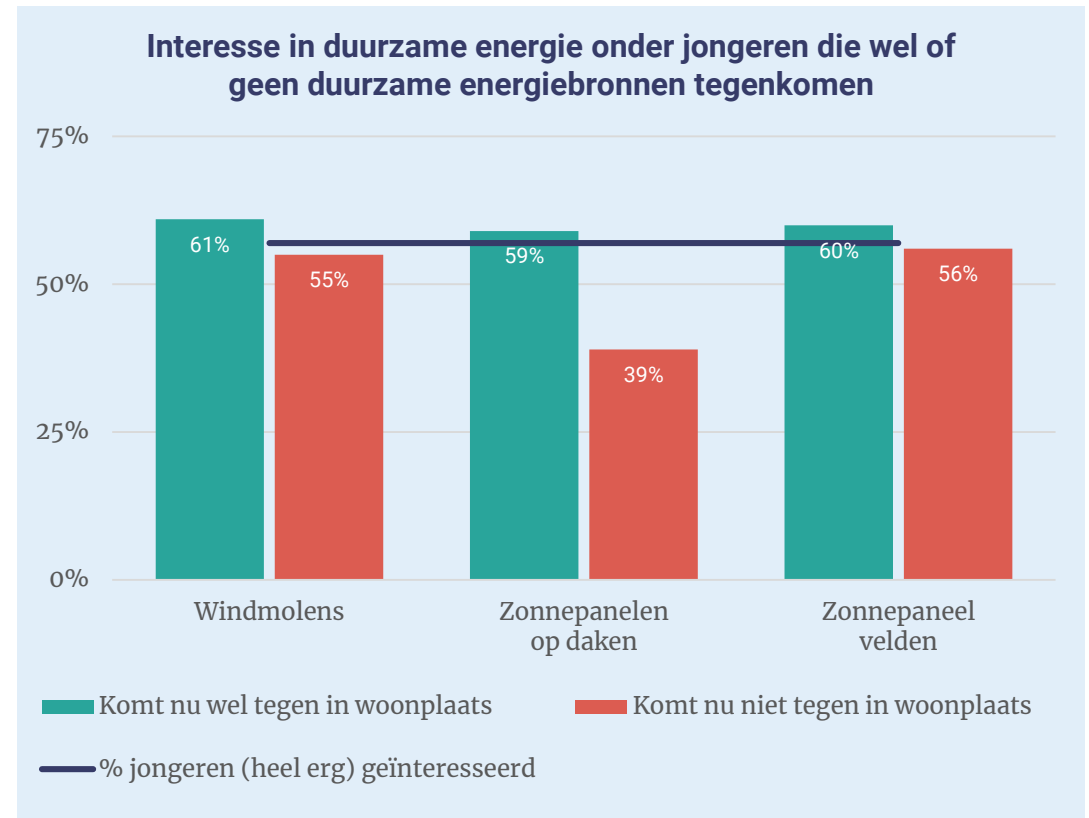

Hoeveel weet jij al van [12-18:klimaatverandering en van] duurzame energie?
Ben jij wel of niet geïnteresseerd in duurzame energie?

Jongeren die duurzame energiebronnen zien in hun woonplaats zeggen vaker interesse te hebben in duurzame energie.

Jongeren die bepaalde energiebronnen tegenkomen in hun woonplaats, zijn vaker geïnteresseerd in duurzame energie dan jongeren die deze energiebronnen niet tegenkomen.

Jongeren die geen windmolens of zonnepanelen tegenkomen, zijn vaker niet geïnteresseerd of zijn neutraal.

Ben jij wel of niet geïnteresseerd in duurzame energie?

In combinatie met:

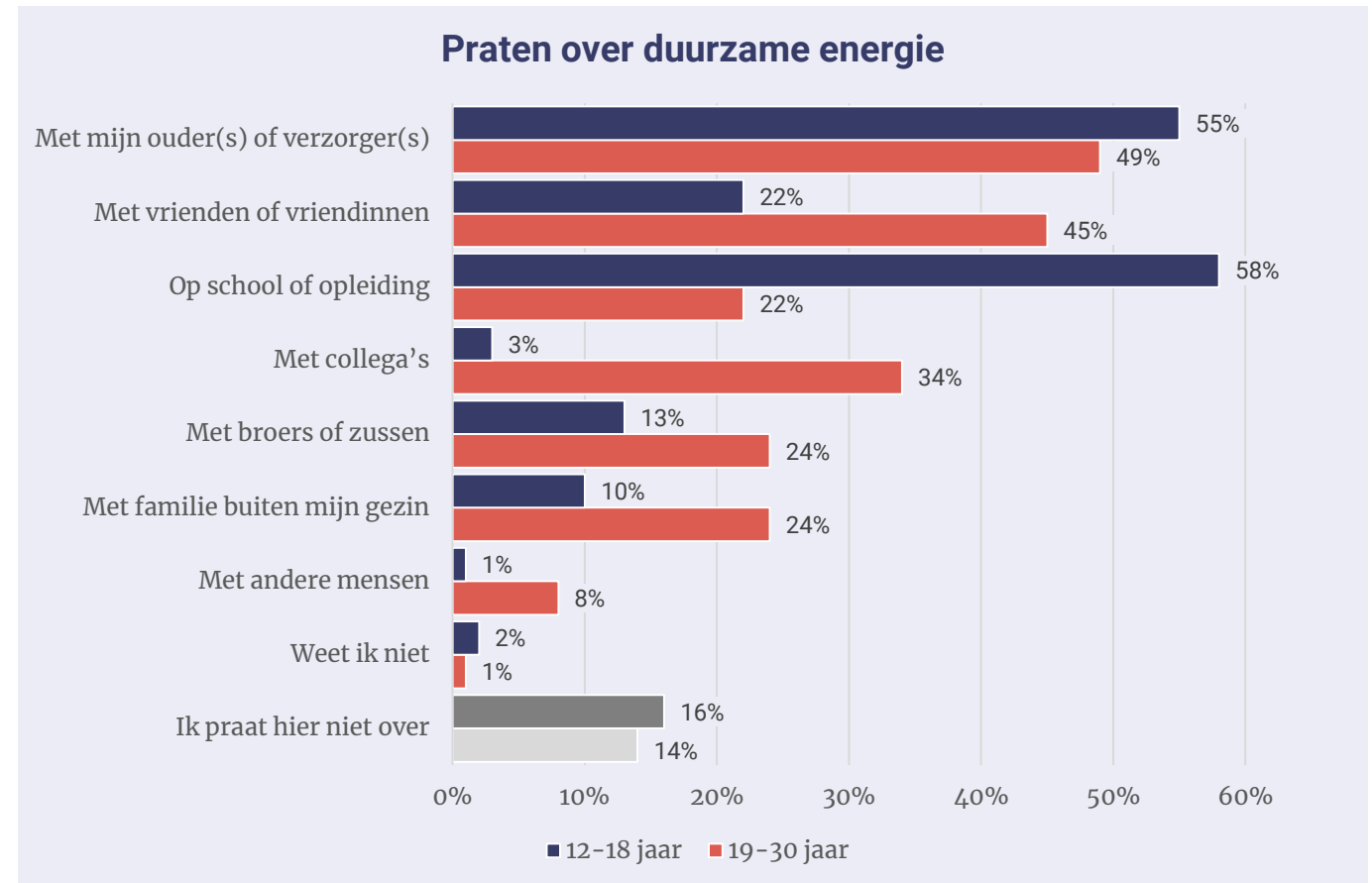
Welke van de duurzame energiebronnen kom je nu dan al tegen in jouw woonplaats?

De meeste jongeren praten weleens over duurzame energie. Het vaakst met ouders, vrienden en op school.

De meeste jongeren praten weleens over duurzame energie; ongeveer een op de zeven jongeren zegt hier niet over te praten.

Ongeveer de helft van alle jongeren praat over duurzame energie met hun ouders. Ongeveer zes op de tien tieners praten daarnaast (ook) op school over dit onderwerp.

Jongvolwassenen praten vaker met meerdere verschillende mensen over duurzame energie. Naast hun ouders, praat een op de drie hierover met collega's en (bijna) een kwart op hun opleiding, met een broer of zus, en met familie buiten hun gezin.

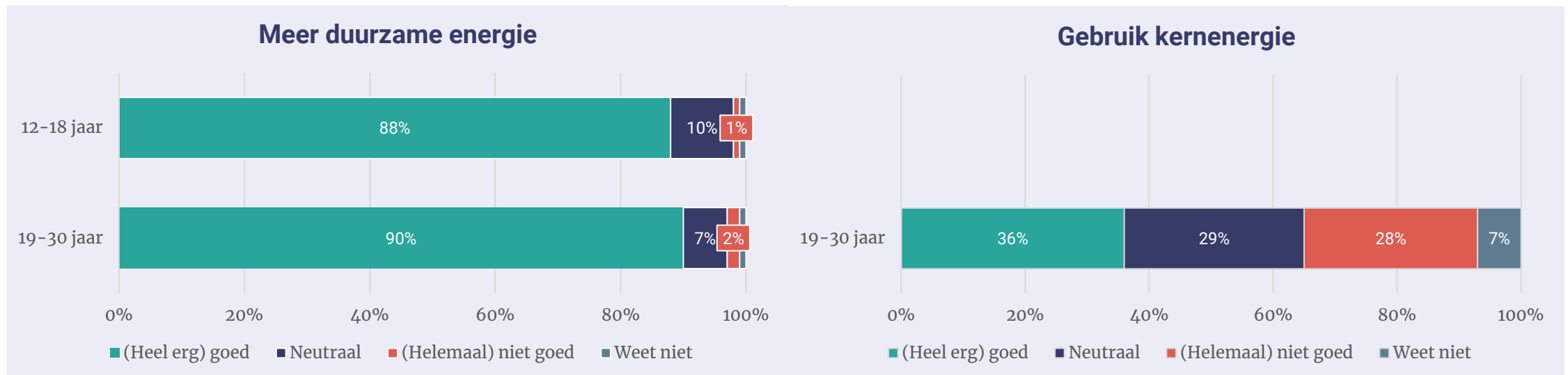
Met wie praat jij weleens over duurzame energie?

Grote meerderheid jongeren positief dat er steeds meer duurzame energie gebruikt wordt.

Negen op de tien jongeren vinden het goed dat er in Nederland steeds meer duurzame energie wordt gebruikt. Meisjes/vrouwen staan hier nog vaker positief tegenover dan jongens/mannen.

Kernenergie is geen onderdeel van de (huidige) RES, maar kan een energiebron zijn die in de toekomst vaker wordt gebruikt. Jongvolwassenen zijn verdeeld over het gebruik van kernenergie. Ruim een derde is voorstander, bijna een op de drie is tegenstander en nog eens bijna een op de drie is neutraal.

Wat vind jij ervan dat er in Nederland...
...steeds meer duurzame energie gebruikt wordt?
...kernenergie wordt gebruikt? (i.v.m. moeilijkheidsgraad alleen uitgevraagd aan 19-30 jarigen)

Veelgenoemde redenen van voorstanders van duurzame energie, zijn het klimaat, natuur en uitputting van fossiele bronnen.

Argumenten voor duurzame energie

De meeste jongeren noemen als argument voor meer duurzame energie: de aarde, het klimaat, de natuur of het feit dat andere bronnen eindig zijn.

“Dat is beter voor de planeet, ook voor mijn en de volgende generatie”

“Dat is nodig voor het klimaat om de opwarming van de aarde tegen te gaan”

“Deze energie raakt niet op”

“Omdat het minder belastend is voor het voortbestaan van de aarde, dus ook voor ons mensen”

Argumenten tegen duurzame energie

Het kleine aandeel tegenstanders van meer duurzame energie, noemen bezwaren als geld, landschapsvervuiling en haalbaarheid, of denken dat duurzame energie niet altijd goed is voor het milieu.

“Zonnepanelen en windmolens zijn erg inefficiënt en nemen een te groot deel van de natuur in”

“Ik denk dat de kosten niet opwegen tegen de beoogde effecten”

“Omdat voor duurzame energie fossiele brandstoffen nodig zijn voor fabricage en onderhoud. Onder duurzame energie valt zelfs het verbruik van hout...”

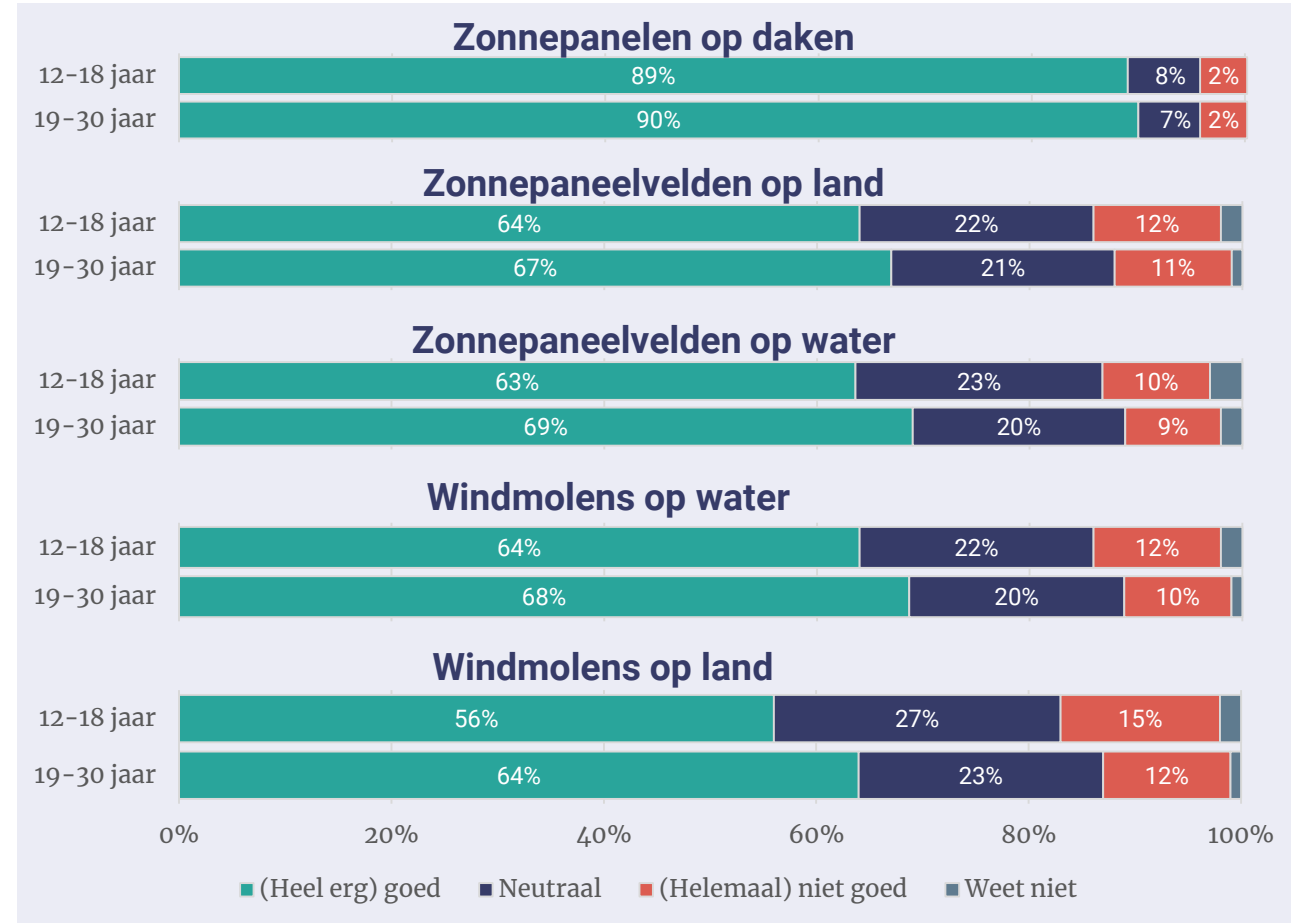
Veruit de meeste steun voor zonnepanelen op daken.

Van de voorgeslede duurzame energiebronnen, is de grootste steun voor zonnepanelen op daken; negen op de tien jongeren vinden het positief dat deze er steeds meer zijn.

Zonnepaneelvelden op land en op water en windmolens op water genieten een onderling vergelijkbare steun, van ongeveer twee op de drie jongeren.

Circa zes op de tien jongeren vinden windmolens op land (heel erg) goed.

Jongeren uit zeer sterk stedelijke gebieden zijn over het algemeen positiever over (meer) zonnepaneelvelden en windmolens dan jongeren uit weinig tot niet stedelijke gebieden.

Wat vind jij ervan dat er in Nederland steeds meer..
...zonnepanelen zijn op daken van gebouwen zoals huizen en scholen?
...zonnepaneelvelden zijn op water?
...zonnepaneelvelden zijn op land?
...windmolens zijn op water?
...windmolens zijn op land?

2

Duurzame energie in de toekomst

In dit hoofdstuk draait het om het gebruik van duurzame energie in de toekomst. Hoe kijken jongeren hier tegenaan? En wat willen zij zelf doen als het gaat om energie besparen?

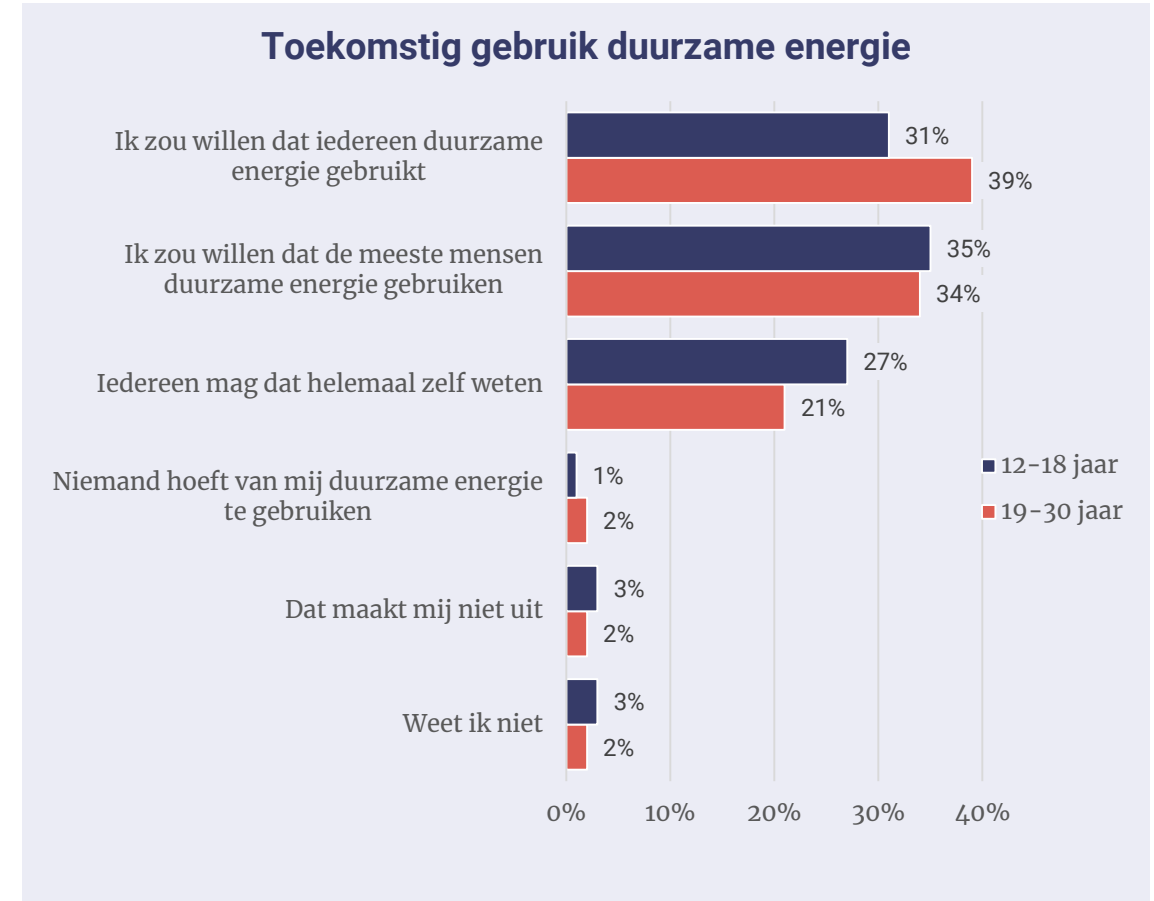
Meerderheid van de jongeren (circa 70%) zou willen dat de meeste mensen in de toekomst* duurzame energie gebruiken.

Twee op de drie tieners (66%) willen dat (ten minste) de meeste mensen in de toekomst duurzame energie gebruiken. Onder jongvolwassenen is dit aandeel nog hoger (73%).

In zeer sterk stedelijk gebied is een (nog) groter aandeel (45%) van mening dat in de toekomst *iedereen* duurzame energie zou moeten gebruiken.

Onder zeer betrokken jongeren, die zich verantwoordelijk voelen om mee te denken over hoe we in de toekomst zoveel mogelijk duurzame energie kunnen gebruiken, is zelfs twee derde (68%) van mening dat in de toekomst *iedereen* duurzame energie moet gebruiken.

*Jongeren is gevraagd hoe we volgens hen in de toekomst met duurzame energie om moeten gaan in Nederland. Om de vraag niet te lastig te maken is aan toekomst geen jaartal gekoppeld. Het gaat immers om de beleving van jongeren, niet om een concrete ambitie.

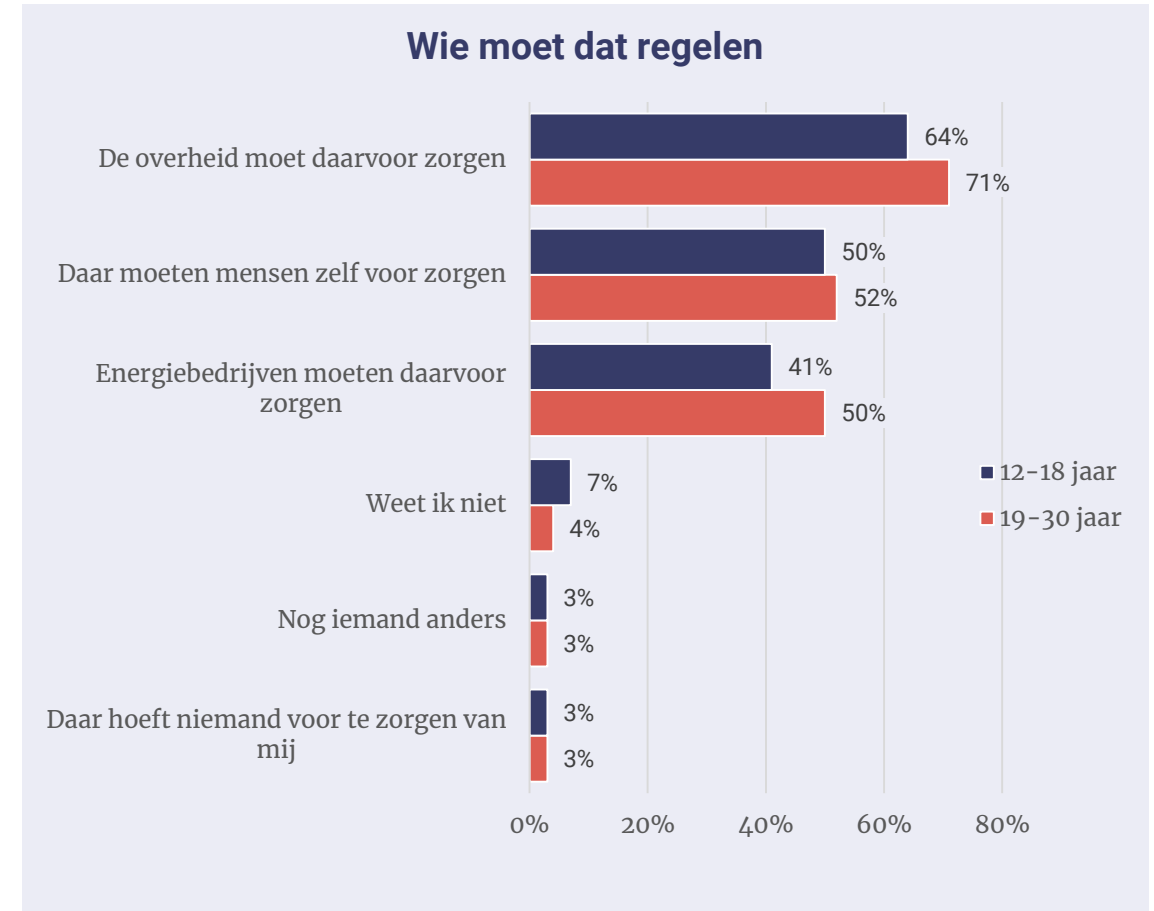
Niet alleen mensen zelf, maar ook de overheid en energiebedrijven moeten zorgen dat meer mensen duurzame energie gebruiken.

De overheid is het meest genoemde antwoord op wie er verantwoordelijk zou zijn om ervoor te zorgen dat meer mensen duurzame energie gaan gebruiken. Ongeveer twee op de drie jongeren zien hier een rol voor de overheid.

Ongeveer de helft van de jongeren vindt dat mensen daar (ook) zelf voor moeten zorgen.

Vier op de tien van de tieners vinden – en de helft van de jongvolwassenen vindt – dat energiebedrijven daar (ook) zorg voor moeten dragen.

Als andere partij wordt bijvoorbeeld ‘iedereen’ en ‘bedrijven’ genoemd.

Wie vind jij dat ervoor moet zorgen dat er meer mensen duurzame energie gaan gebruiken? 18

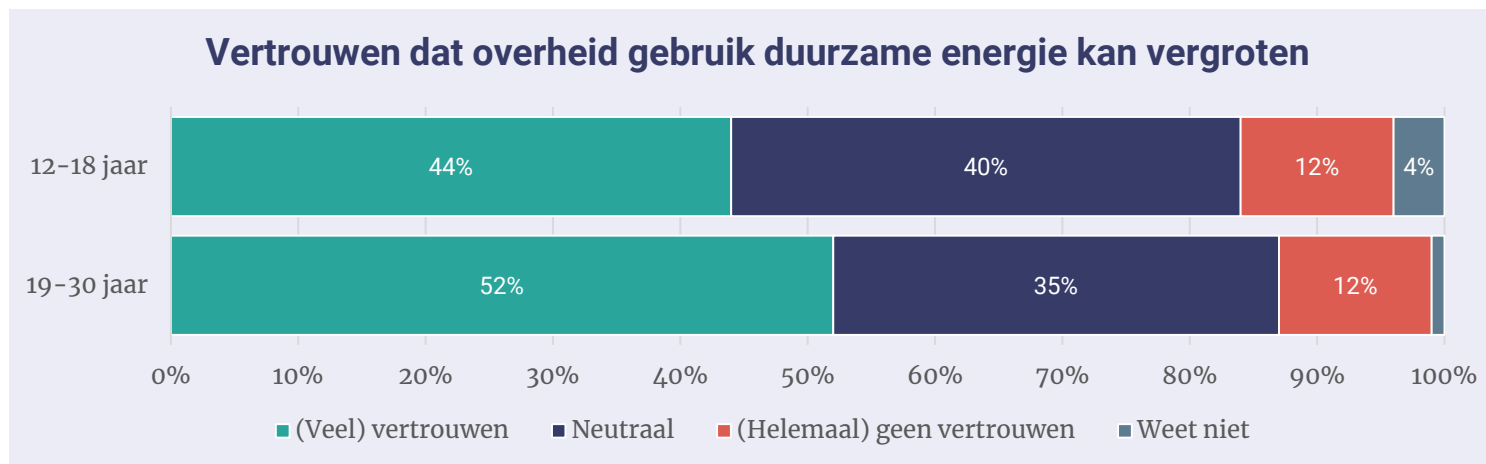

(Bijna) de helft vertrouwt erop dat de overheid ervoor kan zorgen dat meer mensen duurzame energie gaan gebruiken.

De helft van de jongvolwassenen heeft vertrouwen in de overheid als het gaat om meer mensen duurzame energie te laten gebruiken. Onder tieners ligt dit percentage, met 44 procent, iets lager.

Een op de acht jongeren (12%) zegt geen vertrouwen te hebben dat de overheid dit kan. Daarnaast stellen circa vier op de tien zich neutraal op.

Jongeren die aangeven veel over duurzame energie te weten en jongeren die (heel) geïnteresseerd zijn in het onderwerp, geven vaker aan (veel) vertrouwen te hebben (respectievelijk 64% en 58%) in de overheid.

Hoeveel vertrouwen heb jij erin dat de overheid ervoor kan zorgen dat meer mensen duurzame energie gaan gebruiken?

Meerderheid jongeren wil later het liefste alleen maar duurzame energie gebruiken.

Zes op de tien tieners en twee derde van de jongvolwassenen willen later^(*) alleen maar duurzame energie gebruiken.

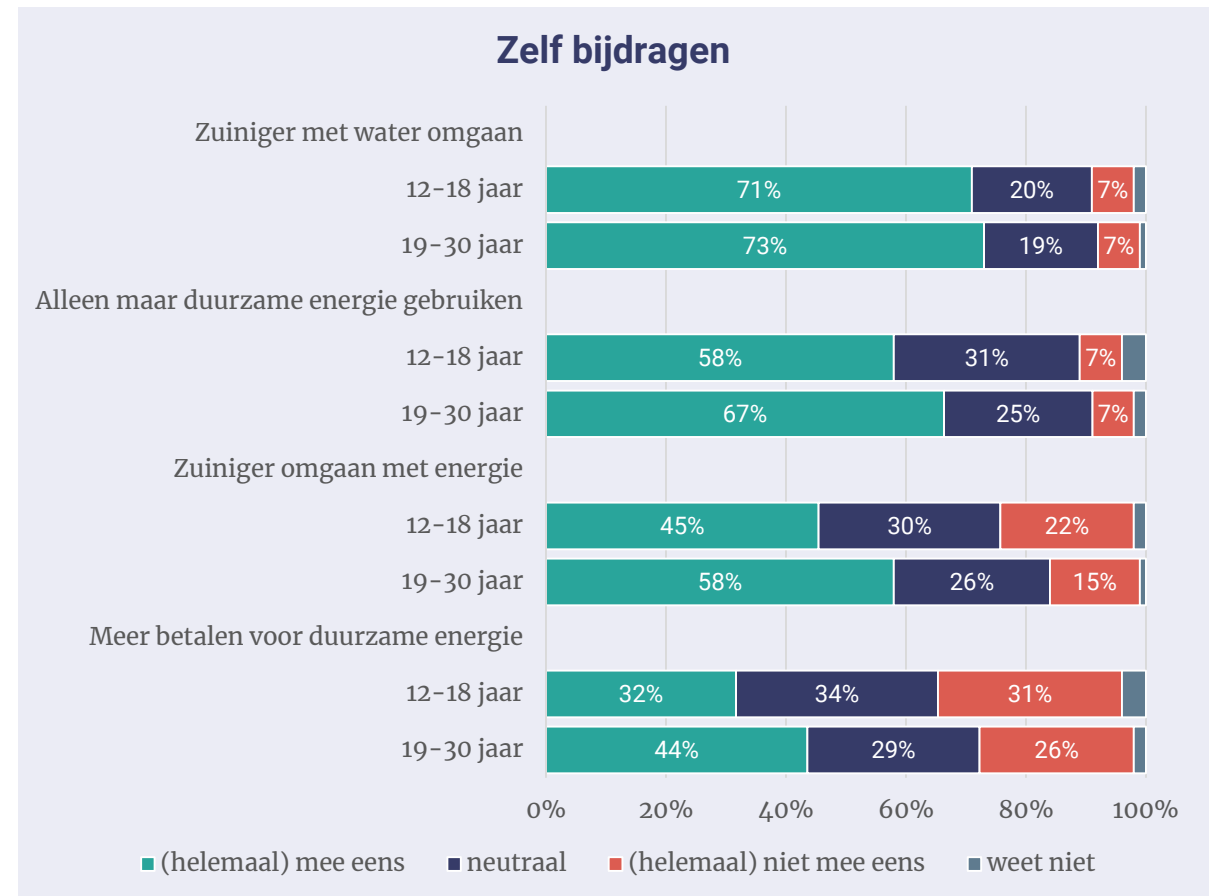
Wanneer het gaat om meer betalen voor duurzame energie, zijn de meningen meer verdeeld. Onder de tieners is een derde (32%) daartoe bereid (en vrijwel een even grote groep niet) en bij de jongvolwassenen is 44 procent daartoe bereid.

Onder jongvolwassenen wil een meerderheid van 58 procent zuiniger omgaan met energie; onder tieners is dit 45 procent.

Zeven op de tien jongeren willen later zelf zuiniger omgaan met water.

Met alle stellingen zijn jongvolwassenen, hoger opgeleiden en jongeren uit (zeer) sterk stedelijk gebied het vaker eens.

^{*}Er is bewust gekozen voor de algemene bewoording 'later' vanwege de sterk uiteenlopende leeftijden van de jongeren en de vragenlijst niet te complex te maken. Het gaat ons hier om de beleving van de jongeren en niet om een concreet voornemen.

Wat vind jij van de stellingen hieronder?

Ik wil (later) zuiniger met water omgaan, bijvoorbeeld door korter te douchen.

Ik wil (later) alleen maar duurzame energie gebruiken.

Ik wil (later) zuiniger omgaan met energie, bijvoorbeeld door minder tv te kijken of door mijn mobiele telefoon minder te gebruiken.

Ik wil (later) best meer betalen voor duurzame energie.

3

Duurzame energie in de eigen woonplaats

Welke duurzame energiebronnen komen jongeren momenteel al tegen? En wat vinden jongeren daarvan, en als er meer zouden worden bijgeplaatst?

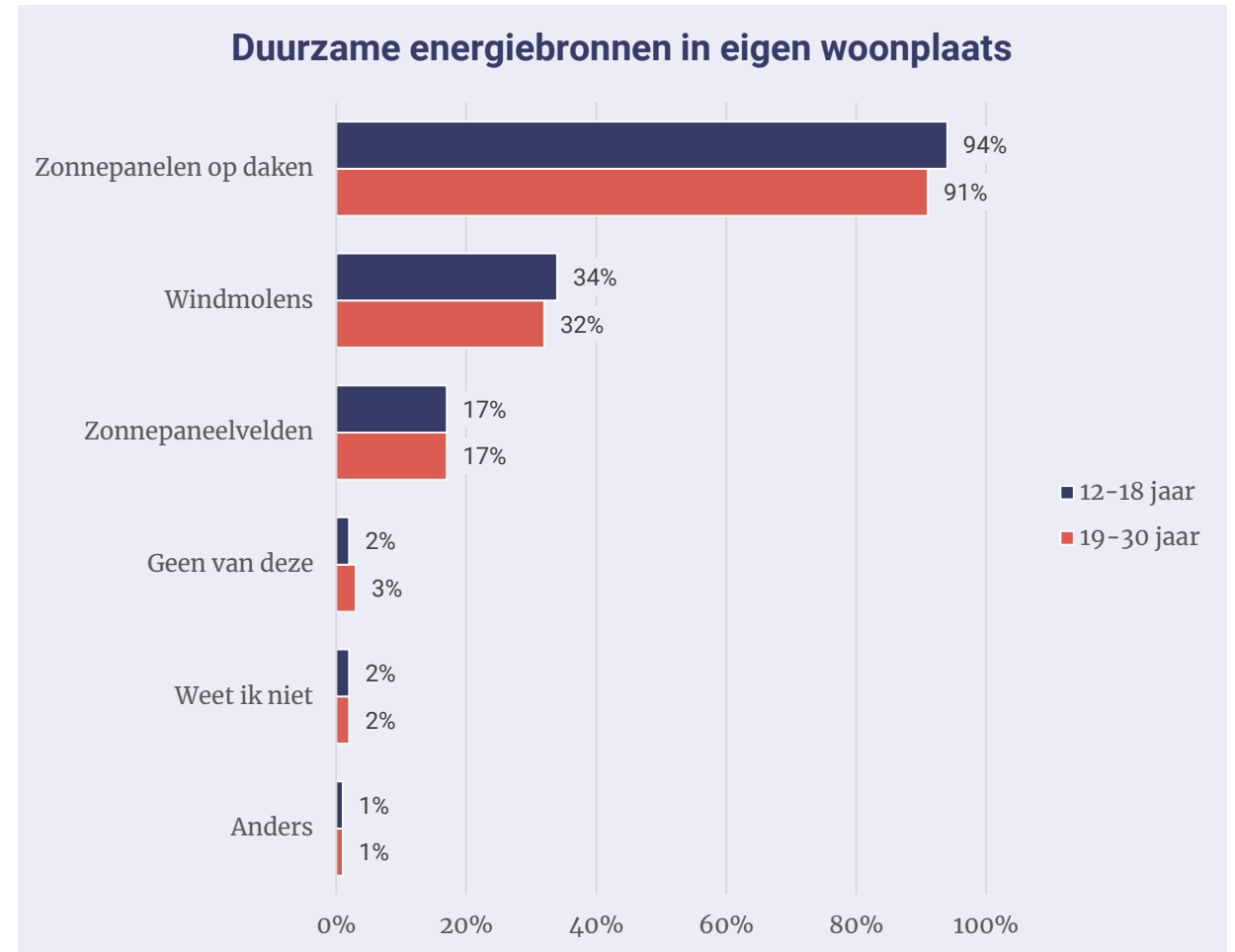
Dit hoofdstuk gaat onder andere in op deze vragen.

Meeste jongeren komen zon-op-dak tegen en een op de drie (ook) windmolens.

Ruim negen op de tien jongeren zien in hun woonplaats zonnepanelen op daken liggen. Een derde ziet ook windmolens en een op de zes jongeren ziet zonnepaneelvelden in hun woonplaats. Hierin zit geen verschil tussen tieners en jongvolwassenen.

Andere energiebronnen die jongeren zeggen tegen te komen zijn bijvoorbeeld: warmtepompen, zonneboilers, stadsverwarming, elektrische auto's en energieneutrale woningen (ook al zijn dit technisch gezien niet allemaal energiebronnen).

Welke van de duurzame energiebronnen kom je nu dan al tegen in jouw woonplaats?

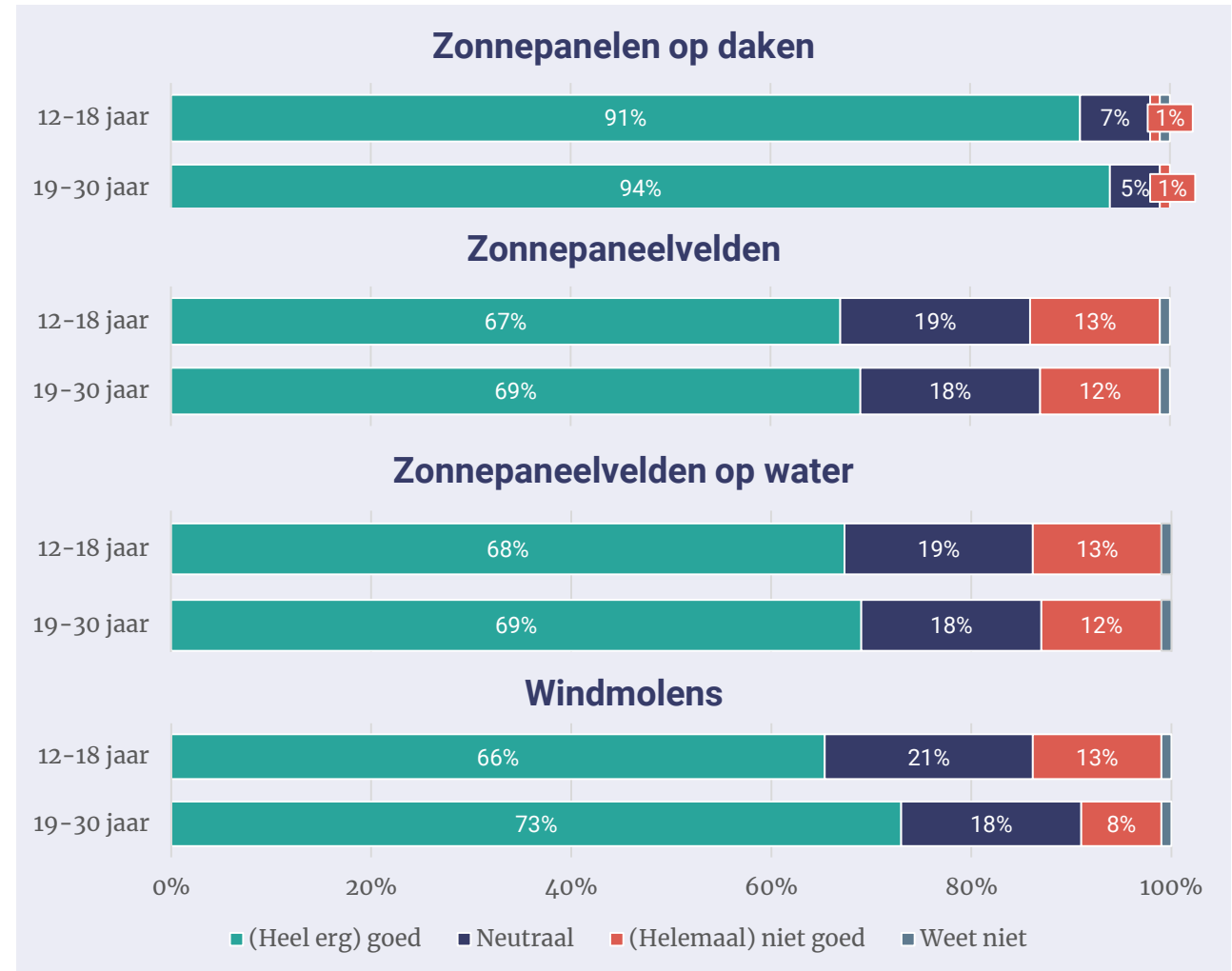
Meerderheid staat positief tegenover duurzame energiebronnen in hun woonplaats.

Negen op tien jongeren met zonnepanelen op daken in hun woonplaats vinden het positief dat deze er zijn.

Twee op de drie jongeren die zonnepaneelvelden tegenkomen, zijn hierover positief. Dit geldt zowel voor op land als op water. Ruim een op de tien is negatief over de aanwezige zonnepaneelvelden in hun woonplaats.

Over windmolens in de woonplaats staat twee derde van de tieners positief en driekwart van de jongvolwassenen. Ook hier is een deel het er juist niet mee eens (12-18 jaar 13%; 19-30 jaar 8%).

Hoger opgeleide jongeren zijn over alle drie de energiebronnen vaker positief dan jongeren met een lagere opleiding.

Wat vind je er van dat er ...
...zonnepanelen op daken in je woonplaats zijn? 12-18 jaar n=3.503 ; 19-30 jaar n=3.962
...zonnepaneelvelden in je woonplaats zijn? 12-18 jaar n=691 ; 19-30 jaar n=771
...windmolens in je woonplaats zijn? 12-18 jaar n=1.241 ; 19-30 jaar n=1.369

Jongeren staan overwegend positief tegenover duurzame energiebronnen in hun woonplaats.

Over **zonnepanelen op daken** is vrijwel iedereen positief. Als redenen noemt men milieu, energiebesparing, lagere energiekosten, het kost geen extra ruimte en aan de panelen zien ze dat men bezig is met duurzame energie.

“Niemand heeft er last, wat mij betreft de beste vorm van groene energie”

“Zonnepanelen op daken nemen niet meer ruimte in, maar leveren wel energie op”

“Mooi om te zien dat mensen een steentje bijdragen”

Over **zonnepaneelvelden** in de eigen woonplaats is de meerderheid positief, met name omdat het duurzaam is. Men noemt ook dat het niet ten koste mag gaan van de ruimte die ook bruikbaar is voor andere zaken – zoals natuur – en men vindt het soms niet mooi.

“Aan de ene kant goed, aan de andere kant minder. Het neemt toch stukken land in beslag”

“Ongebruikt land kan zo een goede bestemming krijgen”

“Wellicht wel goed voor het klimaat, maar niet voor het milieu en de natuur”

“Deze zijn goed, maar niet erg mooi”

Ook over **windmolens** in de eigen woonplaats is de meerderheid positief. Een deel geeft aan er geen last van te hebben of er gewend aan te zijn. Sommigen ervaren lawaai en vinden ze niet mooi, maar veel jongeren zien ook de toevoegde waarde.

“Als het de dieren en omgeving niet in de weg staat vind ik het goed”

“Dit wekt groene energie op, dus goed voor de natuur”

“Geen gezicht en maakt lawaai”

“Goed dat ze er zijn maar het liefst niet te veel en niet op hele dicht bevolkte stukken”

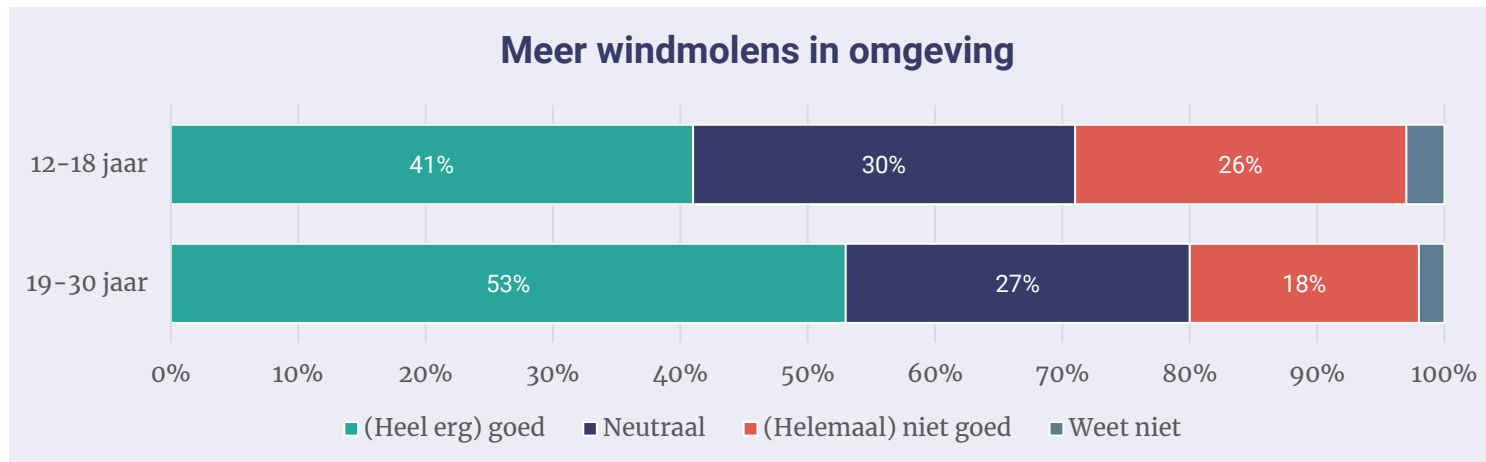

Helpt jongvolwassenen vindt meer windmolens in woonplaats positieve ontwikkeling. Onder tieners meer verdeeldheid.

De helft van de jongvolwassenen vindt het (heel erg) goed als er (meer) windmolens in hun woonplaats geplaatst worden. Ongeveer een op de vijf heeft dat liever niet.

Onder tieners is meer verdeeldheid. Van hen vinden vier op die tien het plaatsen van windmolens in hun woonplaats positief, ten opzichte van een kwart die dat juist een negatieve ontwikkeling vindt.

Hoger opgeleiden zijn vaker positief (56%), net als jongeren die zich verantwoordelijk voelen mee te denken over duurzame energie (70%). Jongeren uit weinig tot niet stedelijke gebieden zijn juist wat vaker negatief (27%).

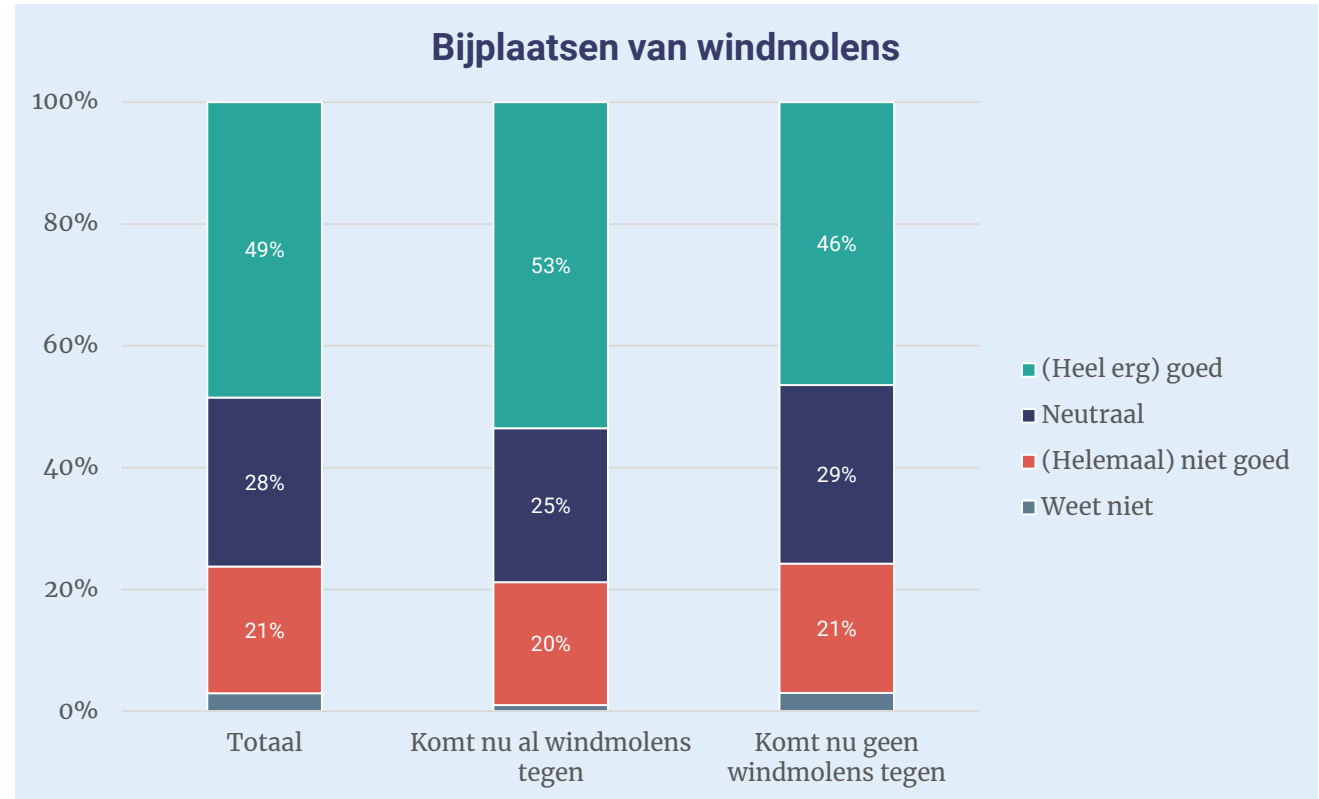

Stel er worden in jouw woonplaats (meer) windmolens geplaatst. Wat vind jij daar van?

Jongeren die nu al windmolens tegenkomen in de eigen woonplaats zijn positiever over het bijplaatsen hiervan.

De helft van alle jongeren vindt het goed als er (meer) windmolens in de eigen woonplaats geplaatst worden. Twee op de tien jongeren vinden dit geen goed idee.

Jongeren die nu al windmolens tegenkomen in de eigen woonplaats vinden het vaker (heel erg) goed als er molens worden bijgeplaatst dan jongeren die nu geen windmolens tegenkomen.

Stel je voor dat je in jouw woonplaats een rondje fietst. Welke van de duurzame energiebronnen kom je dan nu al tegen?

In combinatie met:

Stel er worden in jouw woonplaats (meer) windmolens geplaatst. Wat vind jij daar van?

Jongeren zijn verdeeld over het kunnen zien van windmolens, maar horen ze veelal liever niet.

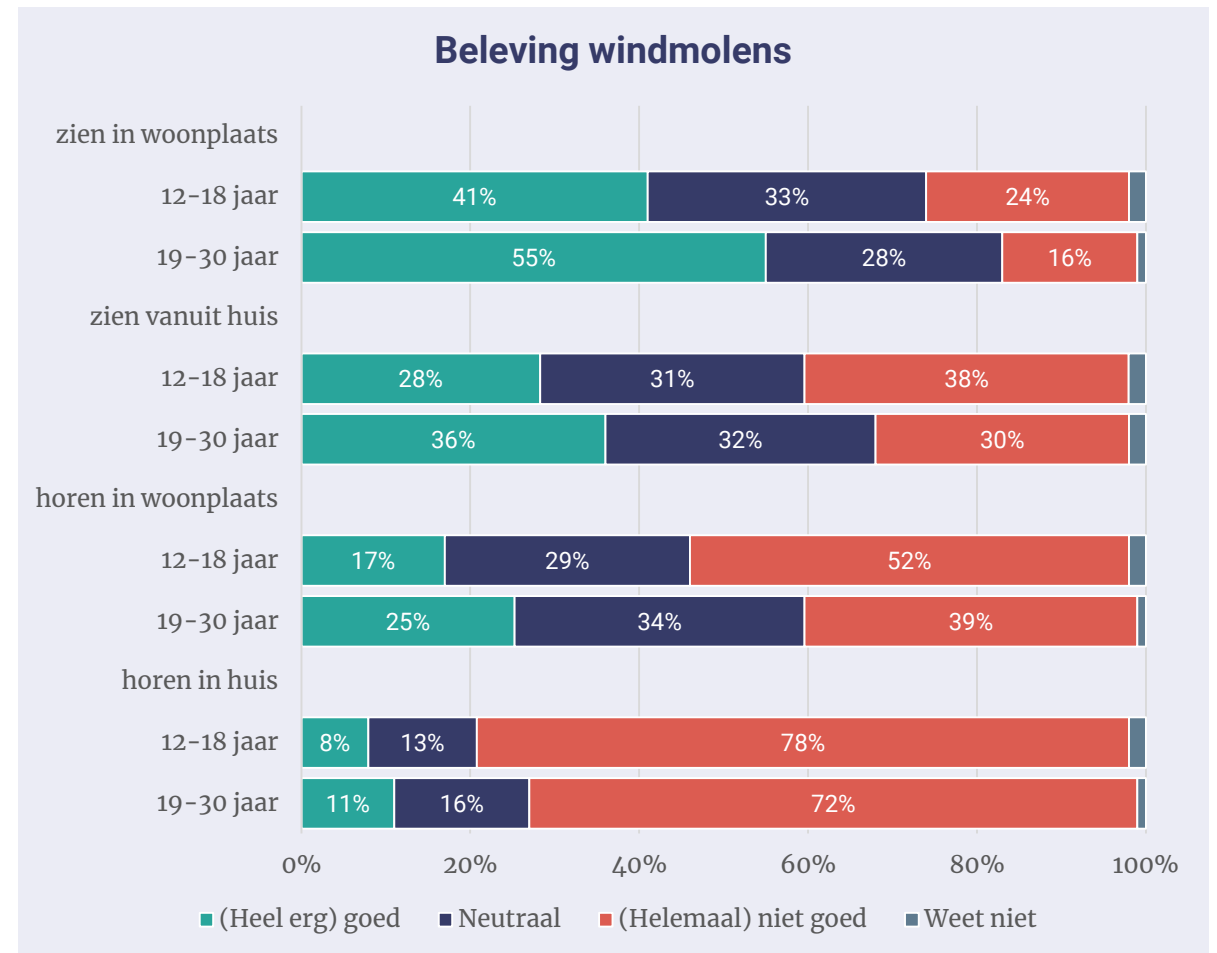
Jongvolwassenen ervaren het zien van windmolens in hun woonplaats vaker positief (56%) dan negatief (16%). Onder tieners bestaat meer verdeeldheid met 41 procent positief tegenover 24 procent negatief.

Over het kunnen zien van windmolens vanuit huis zijn jongeren sterk verdeeld. Tieners zijn negatiever dan jongvolwassenen.

Ongeveer drie op de tien jongeren hebben geen uitgesproken mening over het zien of horen van windmolens in hun woonplaats.

De helft van de tieners hoort liever geen windmolens in hun woonplaats. Bij jongvolwassenen delen vier op de tien dit standpunt. Een kwart van de jongvolwassenen vindt het goed om windmolens te kunnen horen in hun woonplaats.

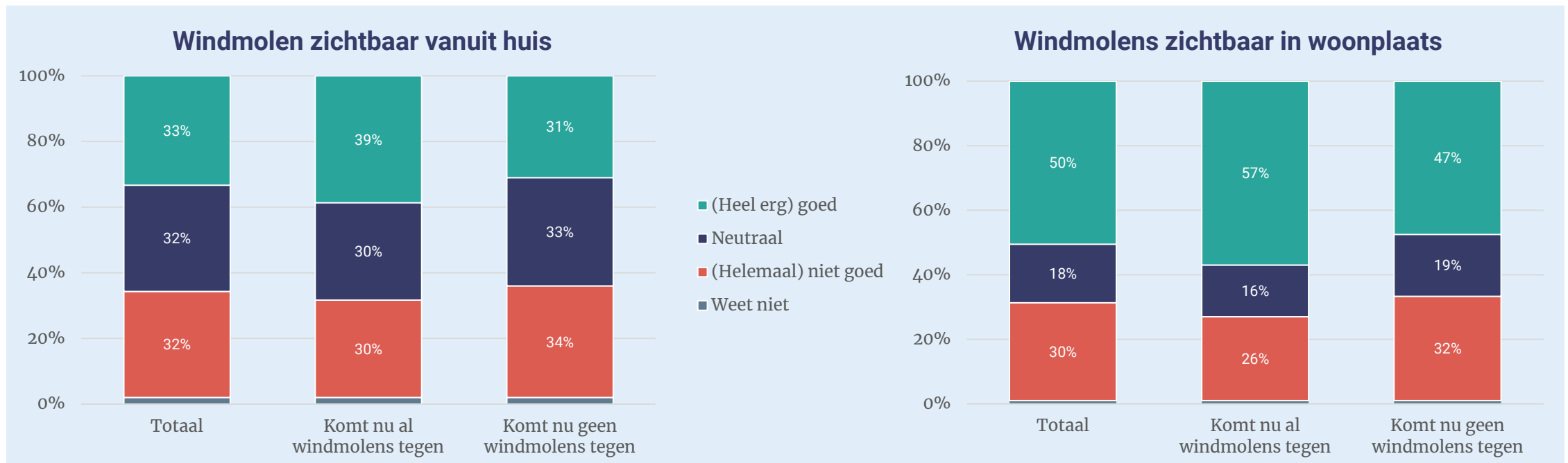
Een ruime meerderheid van de jongeren wil geen windmolens horen in huis. Een op de tien jongeren vindt het goed om thuis windmolens te kunnen horen.

Wat vind jij ervan als je...
Windmolens kan zien staan in jouw woonplaats.
Een windmolen kan zien vanuit jouw huis.
Windmolens buiten kunt horen in jouw woonplaats.
Een windmolen kan horen binnen in jouw huis.

Windmolens zien wordt vaker als positief ervaren door jongeren die zelf windmolens tegenkomen, dan door andere jongeren.

Jongeren die nu geen windmolens tegenkomen zijn vaker 'neutraal' of negatief over het zien van molens vanuit hun huis of in de eigen woonplaats.

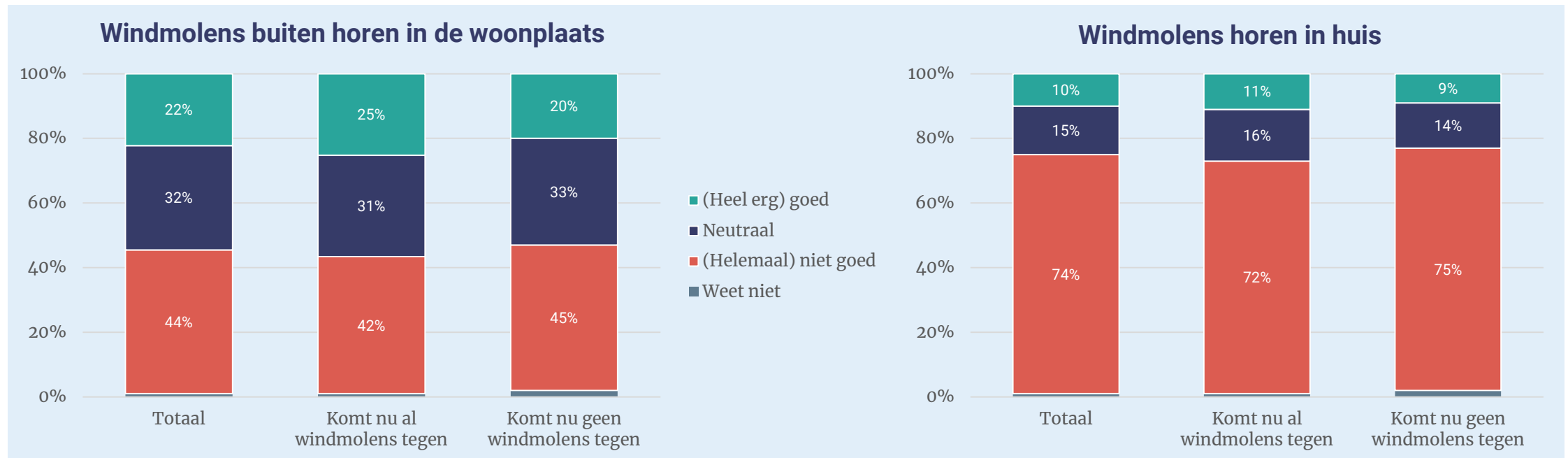
Stel je voor dat je in jouw woonplaats een rondje fietst. Welke van de duurzame energiebronnen kom je dan nu al tegen?

In combinatie met:

Wat vind jij ervan als je een windmolen kunt zien binnen in jouw huis?
Wat vind jij ervan als je windmolens buiten kunt zien in jouw woonplaats?

Jongeren die windmolens tegenkomen in hun woonplaats, vinden het minder erg deze buiten te horen.

Slechts een klein deel van de jongeren vindt het (heel erg) goed als zij windmolens horen. Jongeren die nu windmolens tegenkomen zijn positiever over het horen van windmolens buitenshuis, dan jongeren die ze nu niet tegenkomen. Dit geldt niet voor het binnenshuis horen van windmolens.

Stel je voor dat je in jouw woonplaats een rondje fietst. Welke van de duurzame energiebronnen kom je dan nu al tegen?

In combinatie met:

Wat vind jij ervan als je een windmolen kan horen binnen in jouw huis?
Wat vind jij ervan als je windmolens buiten kunt horen in jouw woonplaats?

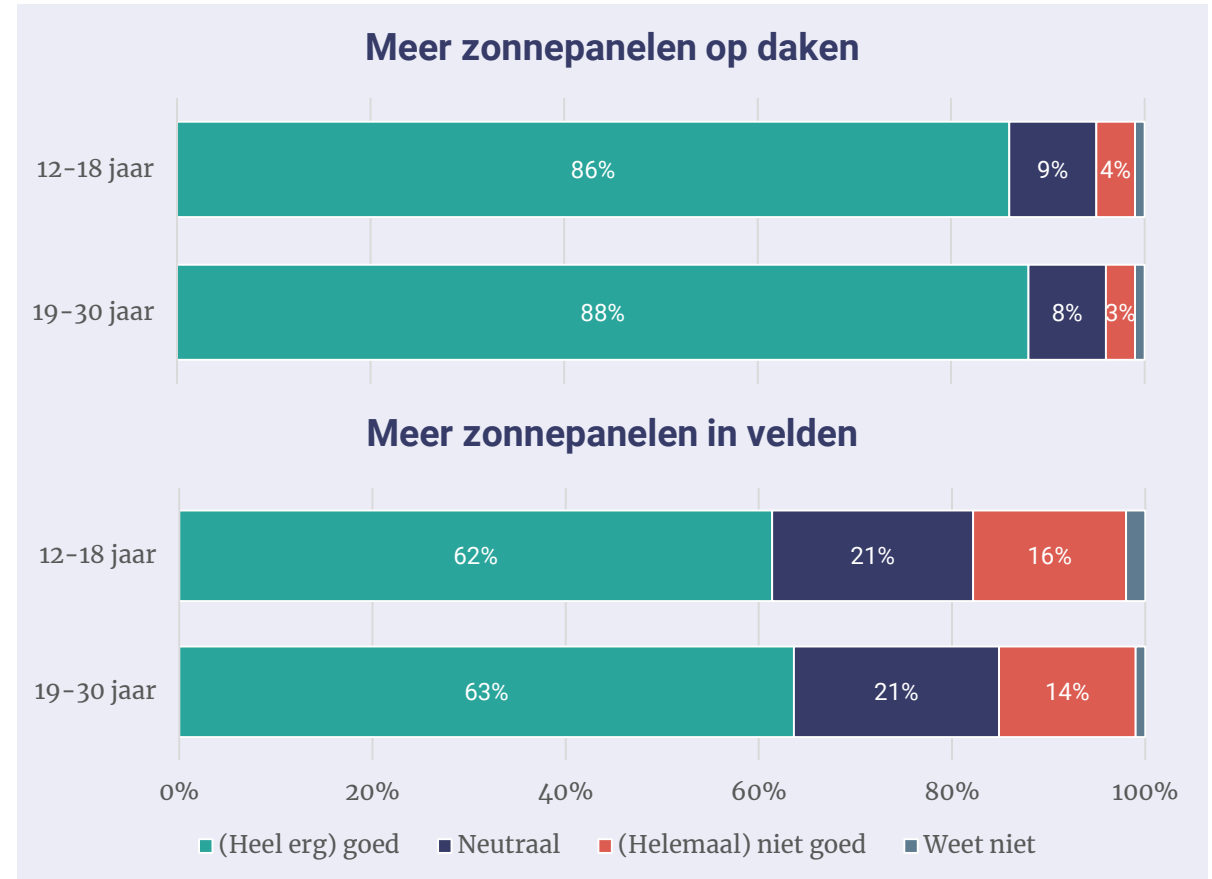
Meerderheid voorstander van meer zonnepanelen, met name op daken. Minstens een op zeven is negatief over panelen in velden.

Bijna negen op de tien jongeren zijn voorstander van meer zonnepanelen op daken in hun woonplaats.

Als het om zonnepanelen in velden gaat, zijn zes op de tien jongeren voorstander. Echter ook zeker een op de zeven jongeren is daar juist geen voorstander van.

Hoger opgeleiden zijn van beide opties vaker voorstander (op daken 92% en in velden 65%).

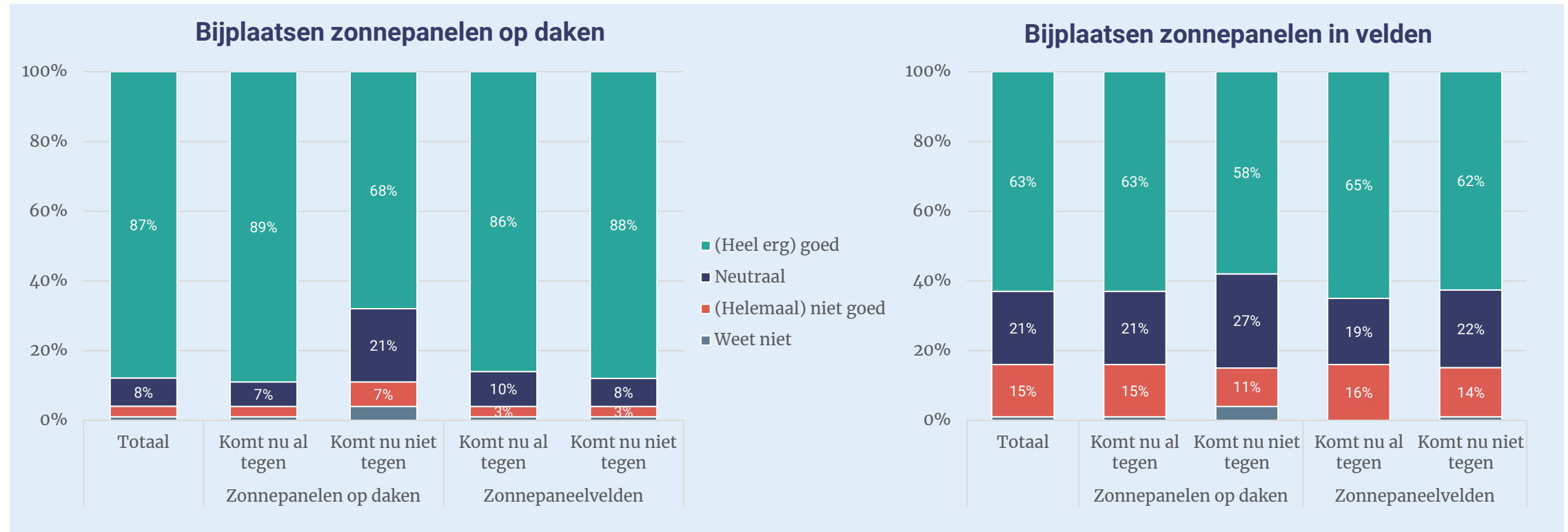
Jongeren uit (zeer) sterk stedelijk gebied zijn gemiddeld vaker voorstander (66%) van zonnepanelen in velden ten opzichte van jongeren uit andere gebieden.

Stel er worden in jouw woonplaats (meer) zonnepanelen geplaatst. Wat vind jij daar van?
Als ze worden geplaatst op daken.
Als ze worden geplaatst in velden.

Jongeren die zonnepanelen op daken tegenkomen zijn positiever over het bijplaatsen op daken én in velden dan de rest.

Bijna negen op de tien jongeren die zonnepalen op daken tegenkomen, zijn positief over het bijplaatsen ervan. Ruim zes op de tien jongeren die zonnepalen tegenkomen op daken, zijn positief over het bijplaatsen van zonnepanelen in velden.

Stel je voor dat je in jouw woonplaats een rondje fietst. Welke van de duurzame energiebronnen kom je dan nu al tegen?

In combinatie met:

Stel er worden in jouw woonplaats (meer) zonnepanelen (op daken of in velden) geplaatst. Wat vind jij daar van?

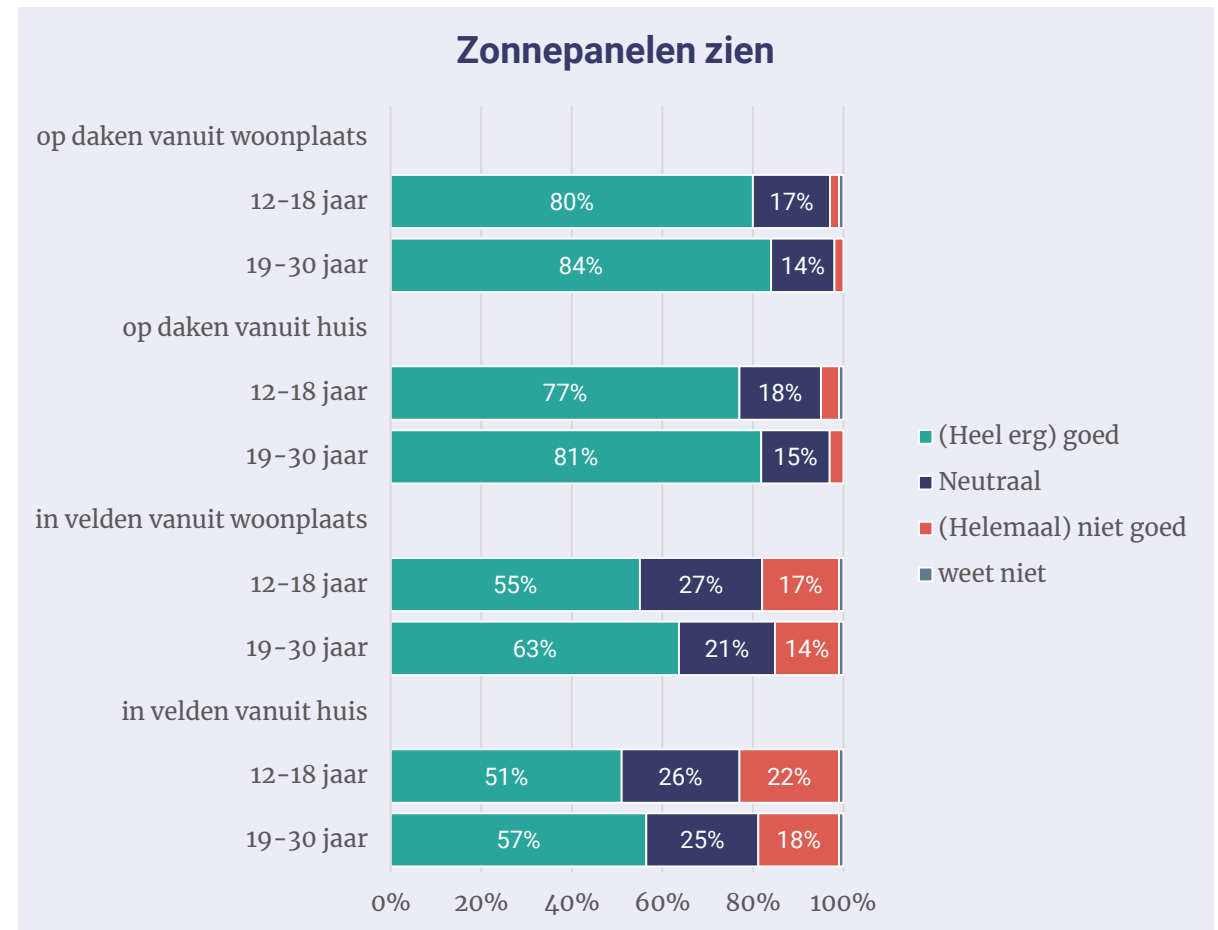

Meerderheid positief over zonnepanelen, zowel op daken als in velden, ook indien zichtbaar vanuit woonplaats of huis.

Ongeveer vier op de vijf jongeren staat positief tegenover zonnepanelen op daken, ook als ze zichtbaar zijn vanuit hun eigen huis.

Over zonnepaneelvelden is een kleine meerderheid van circa zes op de tien jongeren positief. Indien zichtbaar vanuit huis is dat wat lager. Ook is zeker een op de zeven negatief over zonnepaneelvelden die zichtbaar zijn in hun woonplaats of vanuit huis.

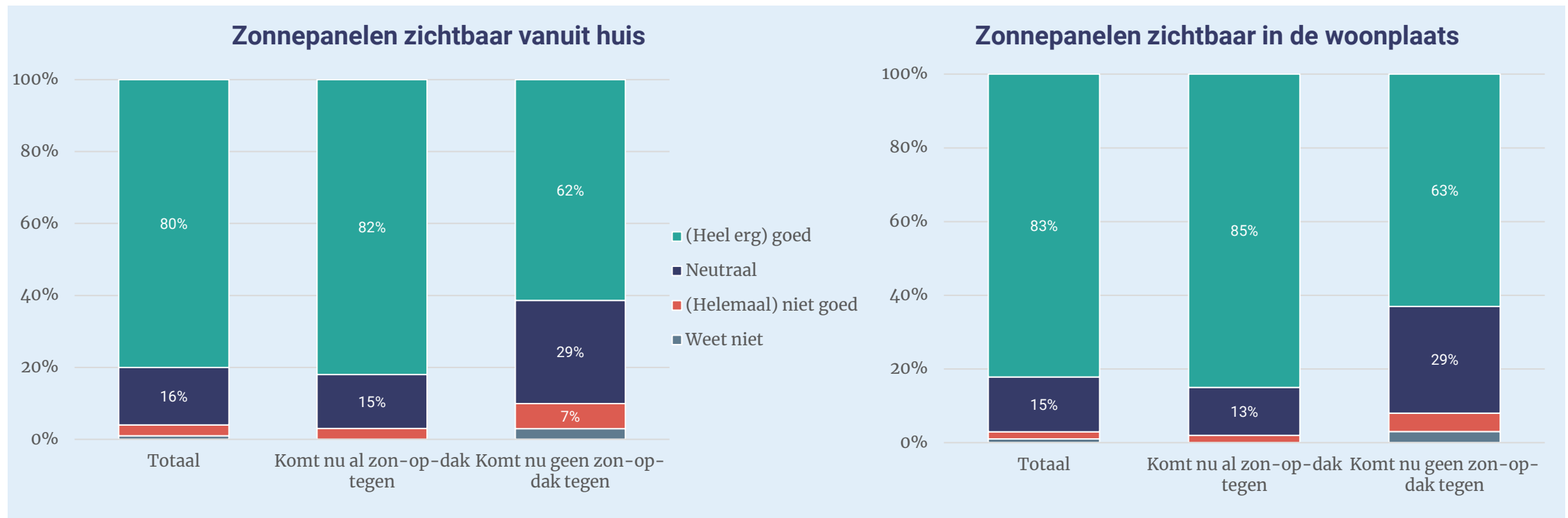
De jongvolwassenen zijn op alle punten vaker positief dan de tieners. Ook hoger opgeleiden zijn vaker positief, alsmede jongeren uit (zeer) sterk stedelijke gebieden.

Wat vind jij ervan als je...
Zonnepanelen op daken kan zien in jouw woonplaats.
Zonnepanelen op daken kan zien vanuit jouw huis.
Zonnepanelen kan zien in velden in jouw woonplaats.
Zonnepanelen kan zien in velden vanuit jouw huis.

Kunnen zien van zonnepanelen wordt als positiever ervaren door jongeren die al zonnepanelen op dak tegenkomen.

Jongeren die nu *geen* zonnepanelen op daken tegenkomen zijn negatiever over het kunnen zien van zonnepanelen vanuit huis of in de woonplaats.

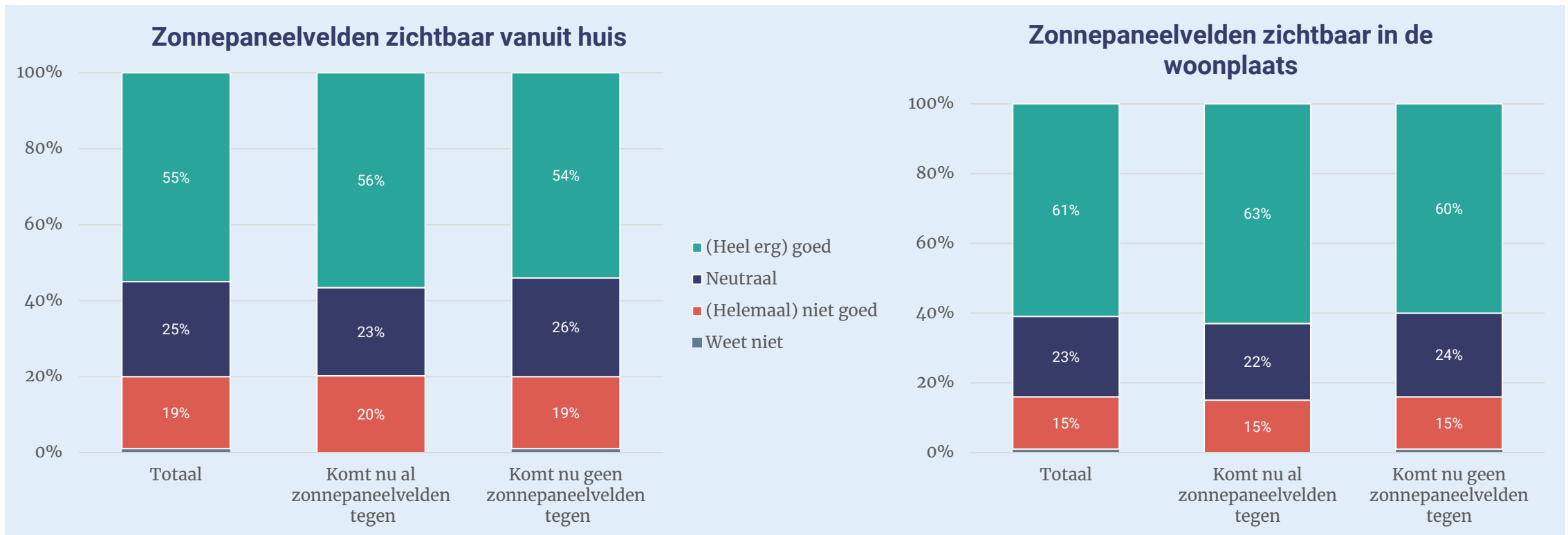
Stel je voor dat je in jouw woonplaats een rondje fietst. Welke van de duurzame energiebronnen kom je dan nu al tegen?

In combinatie met:

En wat vind jij ervan als je zonnepanelen op daken kan zien vanuit jouw huis
En wat vind jij ervan als je zonnepanelen op daken kan zien in jouw woonplaats?

Tegenkomen van zonnepaneelvelden niet van invloed op mening over zichtbaarheid zonnepaneelvelden.

Jongeren die aangeven nu al zonnepaneelvelden tegen te komen in hun woonplaats zijn niet vaker positief of negatief over het zien van zonnepaneelvelden vanuit hun huis of in woonplaats dan jongeren die ze nu niet tegenkomen.

Stel je voor dat je in jouw woonplaats een rondje fietst. Welke van de duurzame energiebronnen kom je dan nu al tegen?

In combinatie met:

En wat vind jij ervan als je zonnepanelen op daken kan zien vanuit jouw huis?
En wat vind jij ervan als je zonnepanelen op daken kan zien in jouw woonplaats?

4

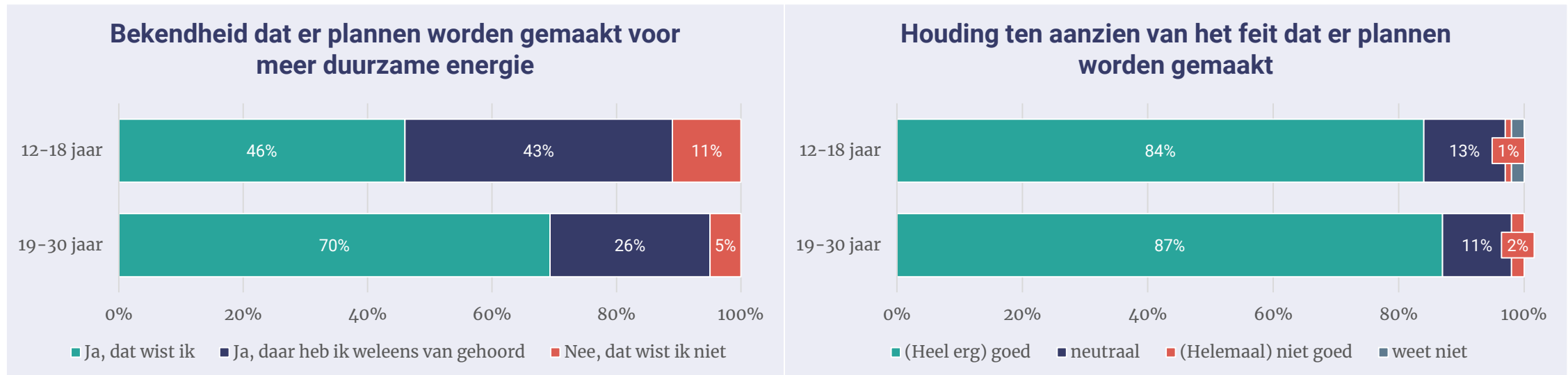
Meedenken bij de energietransitie

Dit hoofdstuk gaat in op de vraag of jongeren zelf betrokken willen zijn bij plannen voor duurzame energie en op welke manier.

Meeste jongeren weten dat er plannen worden gemaakt rondom duurzame energie. Er is ook volop steun om plannen te maken.

Bijna alle jongeren hebben weleens gehoord dat er plannen worden gemaakt om steeds meer duurzame energie te gebruiken in Nederland. Jongvolwassenen zijn hier beter van op de hoogte dan tieners. De grote meerderheid van de jongeren staat er positief tegenover dat er plannen worden gemaakt. Wie er niet positief tegenover staat, is in meerderheid neutraal; een klein aandeel staat er negatief tegenover.

Wist jij dat de Nederlandse overheid plannen maakt om steeds meer duurzame energie te gaan gebruiken?
Wat vind jij ervan dat de Nederlandse overheid plannen maakt om steeds meer duurzame energie te gaan gebruiken?

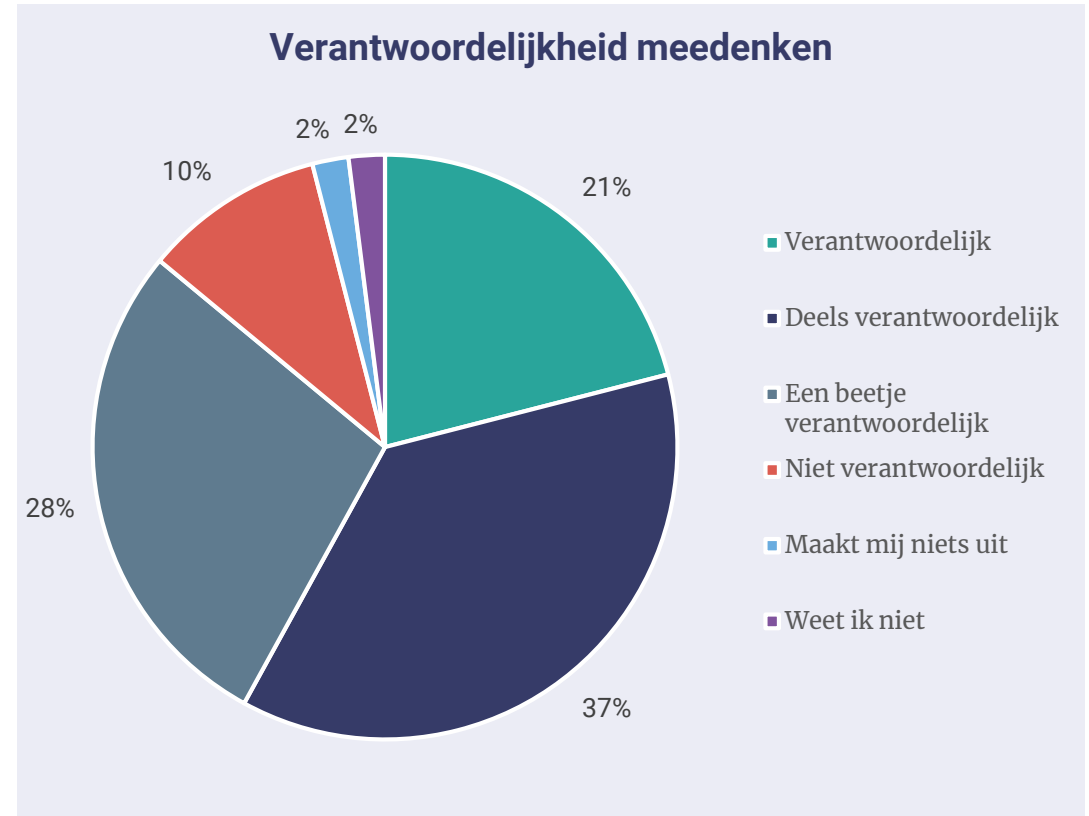

Bijna zes op tien voelen zich (deels) verantwoordelijk om mee te denken over energiegebruik in de toekomst.

Een kleine meerderheid van de jongvolwassenen voelt zich (deels) verantwoordelijk om mee te denken over toekomstig energieverbruik in Nederland. Nog eens drie op de tien voelen zich hiervoor een beetje verantwoordelijk.

Hoger opgeleiden en jongvolwassenen uit (zeer) sterk stedelijk gebied voelen zich vaker dan gemiddeld verantwoordelijk om mee te denken.

Jongvolwassenen die zich verantwoordelijk voelen geven ook vaker aan betrokken te willen worden bij plannen rondom duurzame energie. Niet verrassend: deze groep zegt ook meer kennis te hebben over duurzame energie, is er meer in geïnteresseerd, heeft relatief veel vertrouwen in de overheid op dit vlak, en is meer bereid zelf te doen in hun dagelijks leven dan andere jongvolwassenen.

Voel jij jezelf verantwoordelijk om mee te denken over hoe wij in de toekomst in Nederland energie gebruiken?
(alleen uitgevraagd onder jongvolwassenen 19-30 jaar)

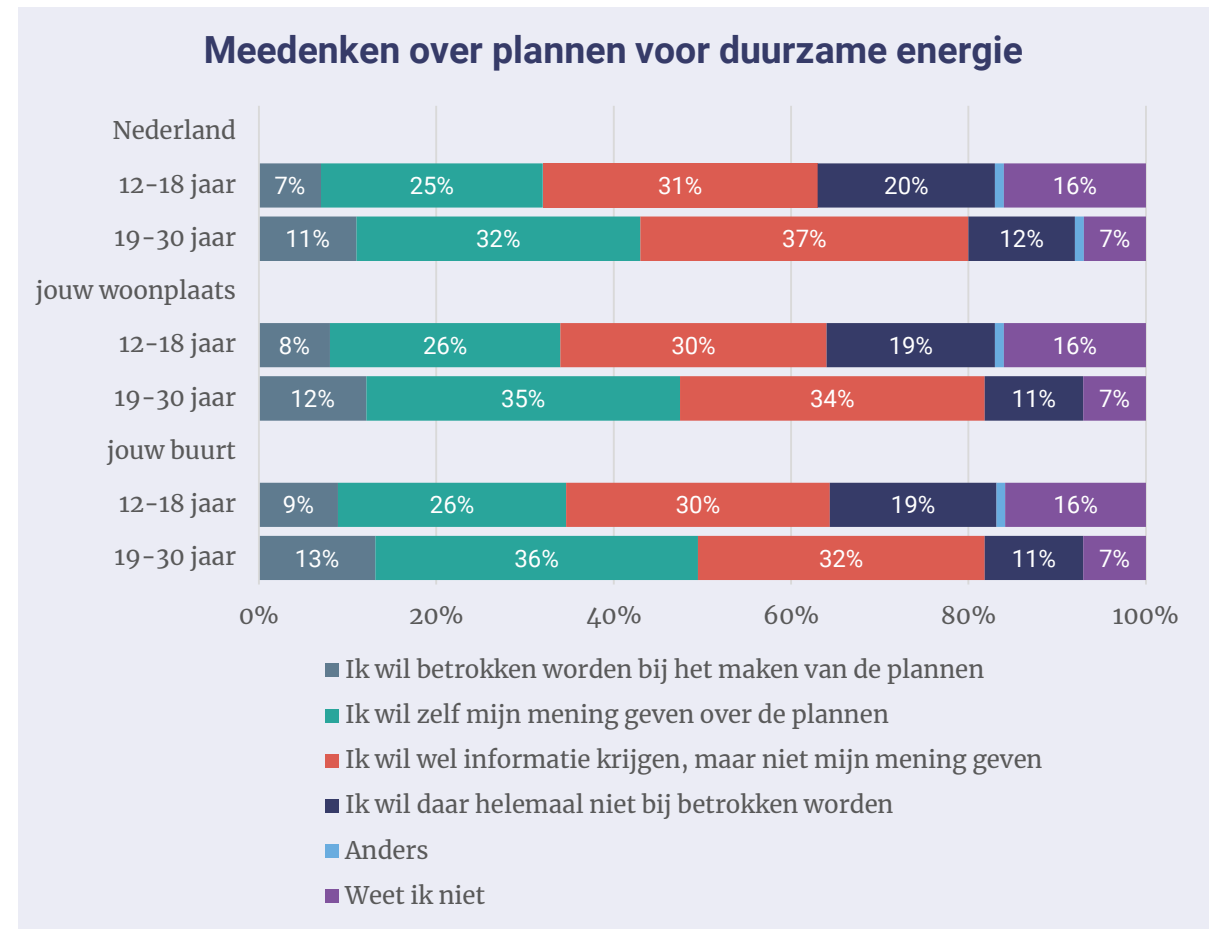
Een op drie wil mening geven en eenzelfde aandeel wil informatie ontvangen. Geen verschil in schaalgrootte plannen.

Resultaten omtrent betrokkenheid zijn vergelijkbaar of het nu gaat om landelijke plannen, in de woonplaats of in de buurt.

Een kwart van de tieners en een derde van de jongvolwassenen wil zelf hun mening kunnen geven over plannen voor duurzame energie. Een kleine groep van rond de 10 procent wil echt betrokken worden bij het maken van de plannen.

Nog eens ongeveer een derde van alle jongeren wil (alleen) informatie ontvangen.

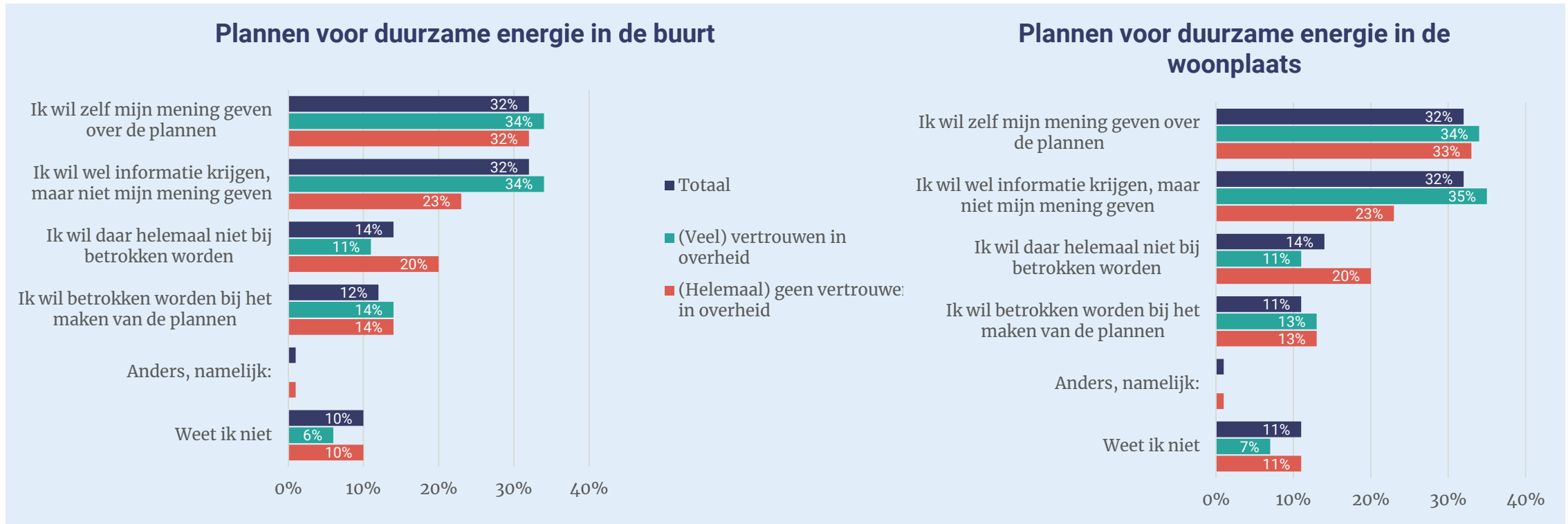
Tieners geven vaker aan helemaal niet betrokken te willen worden dan jongvolwassenen. Ook lager opgeleide jongeren geven relatief vaak aan niet betrokken te willen worden (ongeveer een op de vijf).

In hoeverre wil jij meedenken over plannen voor duurzame energie in...
...Nederland
...jouw woonplaats
...jouw buurt

Jongeren met veel vertrouwen in de overheid willen relatief vaak zelf participeren

Het (relatieve) aandeel dat hun mening wil geven over plannen of zelf betrokken wil worden bij het maken van plannen, is vergelijkbaar voor jongeren die veel vertrouwen hebben in de overheid op dit vlak en jongeren die hierin weinig vertrouwen hebben in de overheid. Onder jongeren die weinig vertrouwen hebben in de overheid op dit vlak, zijn er relatief meer jongeren die helemaal niet betrokken willen worden en relatief minder die alleen informatie willen krijgen.

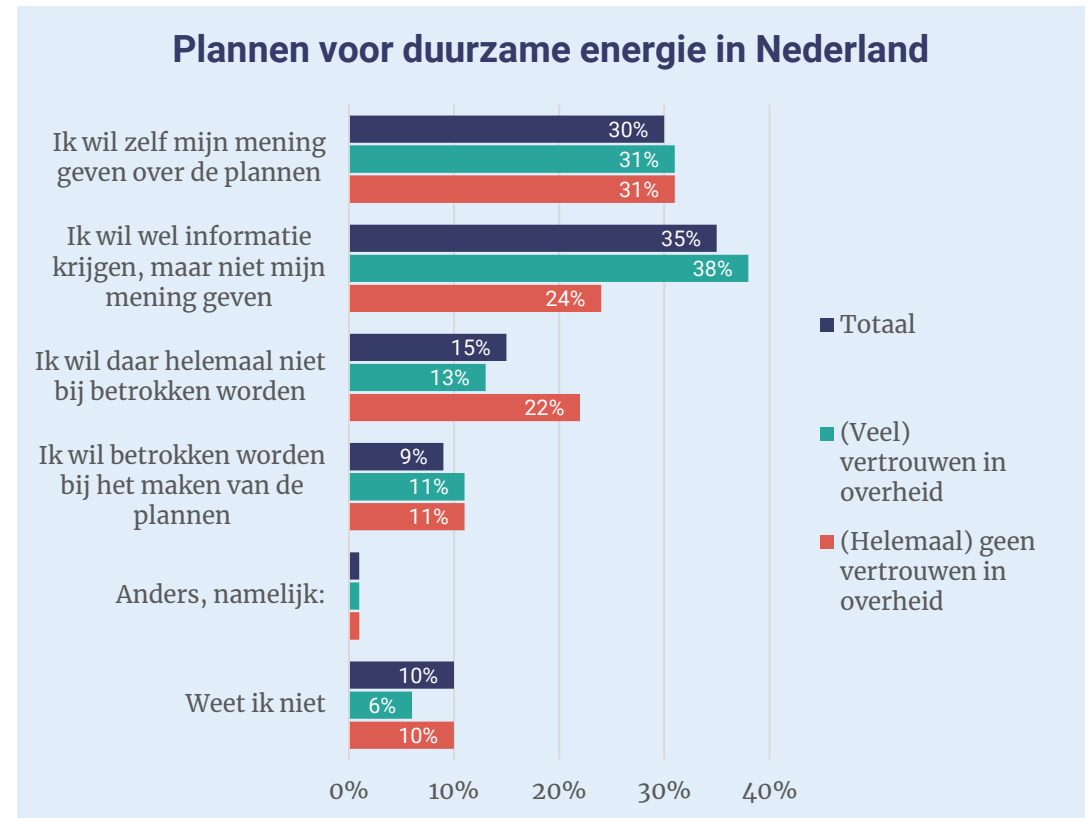
In hoeverre wil jij meedenken over plannen voor duurzame energie in jouw buurt/jouw woonplaats

In combinatie met:

Hoeveel vertrouwen heb jij erin dat de overheid ervoor kan zorgen dat meer mensen duurzame energie gaan gebruiken?

Ook als het gaat om landelijke plannen willen jongeren met veel vertrouwen in de overheid relatief vaak betrokken worden.

Op de vorige pagina is te zien dat jongeren die op dit vlak vertrouwen hebben in de overheid, vaker betrokken willen worden bij plannen voor duurzame energie in hun buurt en in Nederland. Hetzelfde beeld is zichtbaar wanneer het gaat om landelijke plannen.

In hoeverre wil jij meedenken over plannen voor duurzame energie in Nederland

In combinatie met:

Hoeveel vertrouwen heb jij erin dat de overheid ervoor kan zorgen dat meer mensen duurzame energie gaan gebruiken?

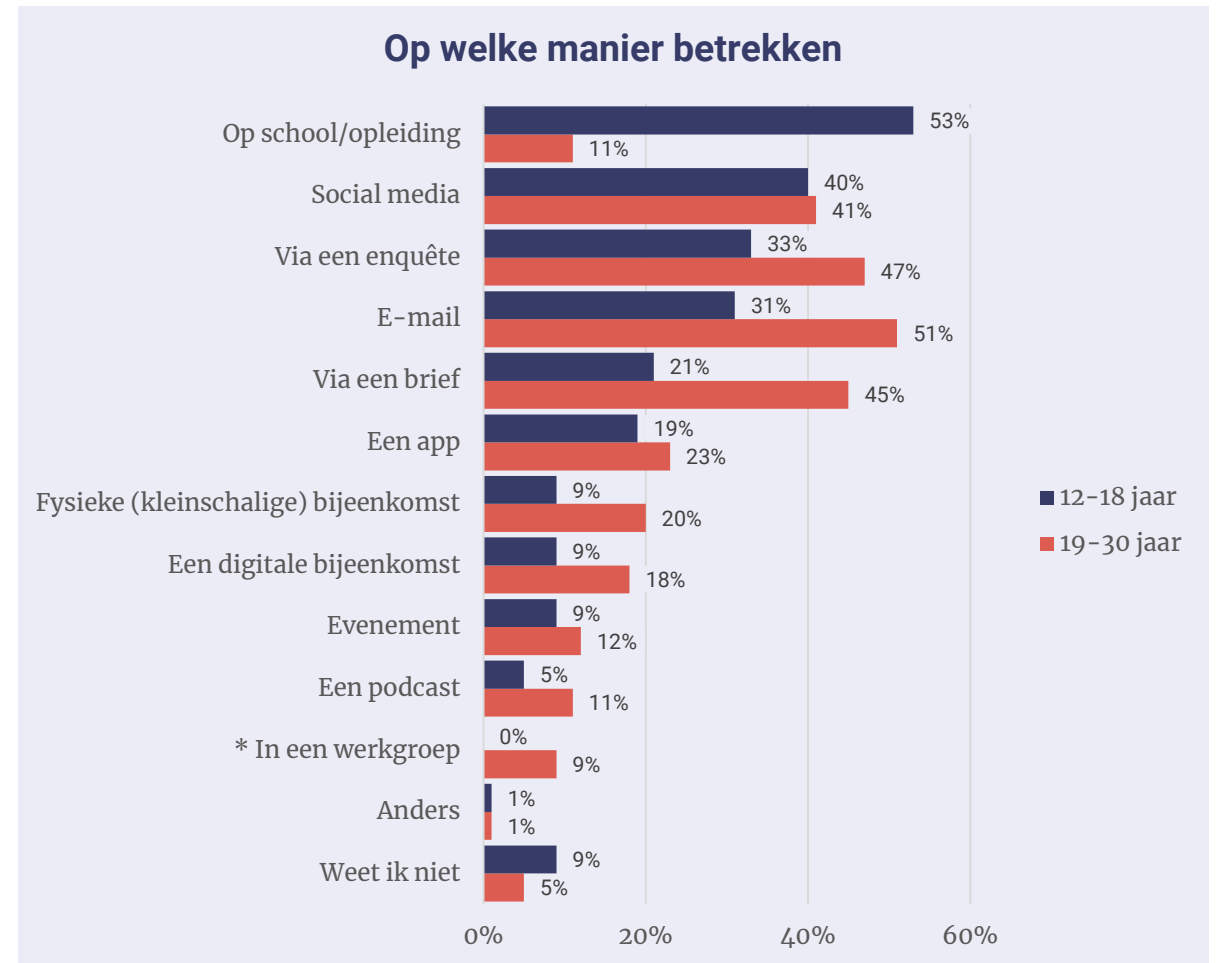

Tieners willen via school of sociale media betrokken worden. Jongvolwassenen via e-mail, enquête, brief of sociale media.

Tieners willen het liefst via school betrokken worden bij de plannen over duurzame energie, of via sociale media. Een kleinere groep wil via enquêtes, e-mail, brief of app informatie krijgen. Tieners hebben relatief weinig interesse in een (fysieke) bijeenkomst.

Jongvolwassenen worden het liefst betrokken via e-mail, enquêtes, een brief of sociale media. Een op de vijf noemt (ook) een fysieke bijeenkomst.

Als open antwoord wordt ook wel via het nieuws genoemd.

En op welke manier(en) wil jij betrokken worden of informatie krijgen over plannen voor duurzame energie? 12-18 n=3189; 19-30 n=4081
* Alleen uitgevraagd aan jongeren vanaf 19 jaar

Jongeren geven tips: meer zonnepanelen (op daken), elektrische auto's, afval scheiden, kernenergie en nog veel meer.

Op de vraag of jongeren zelf nog ideeën hebben voor duurzame energie heeft een groot deel wel een antwoord. Meer zonnepanelen (op daken), elektrische auto's, afval scheiden en kernenergie worden meermalen genoemd. Verder lopen de tips sterk uiteen van overheidsregelingen tot kleine aanpassingen in huis.

*“Alle overheidsgebouwen volgooien met zonnepanelen op het dak.
En alle nieuwe huizen gelijk al met zonnepanelen”*

“Besparende opties goedkoper aanbieden”

“Een elektrische fiets die zich zelf oplaad door te trappen”

“Watermolens in kleinere rivieren om energie op te wekken”

“Meer afval scheiden op scholen, geen plastic flesjes meer verkopen, geen plastic wegwerpbekers en bestek gebruiken/verkopen”

“Meer elektrische oplaadplaatsen voor elektrische auto's zodat mensen sneller een elektrische auto nemen”

“Zonnepaneel-dakpannen of -ruiten”

“Meer kernenergie, mensen zijn bang voor kernenergie terwijl het de veiligste vorm van energie is met minimaal afval en enorm groen”

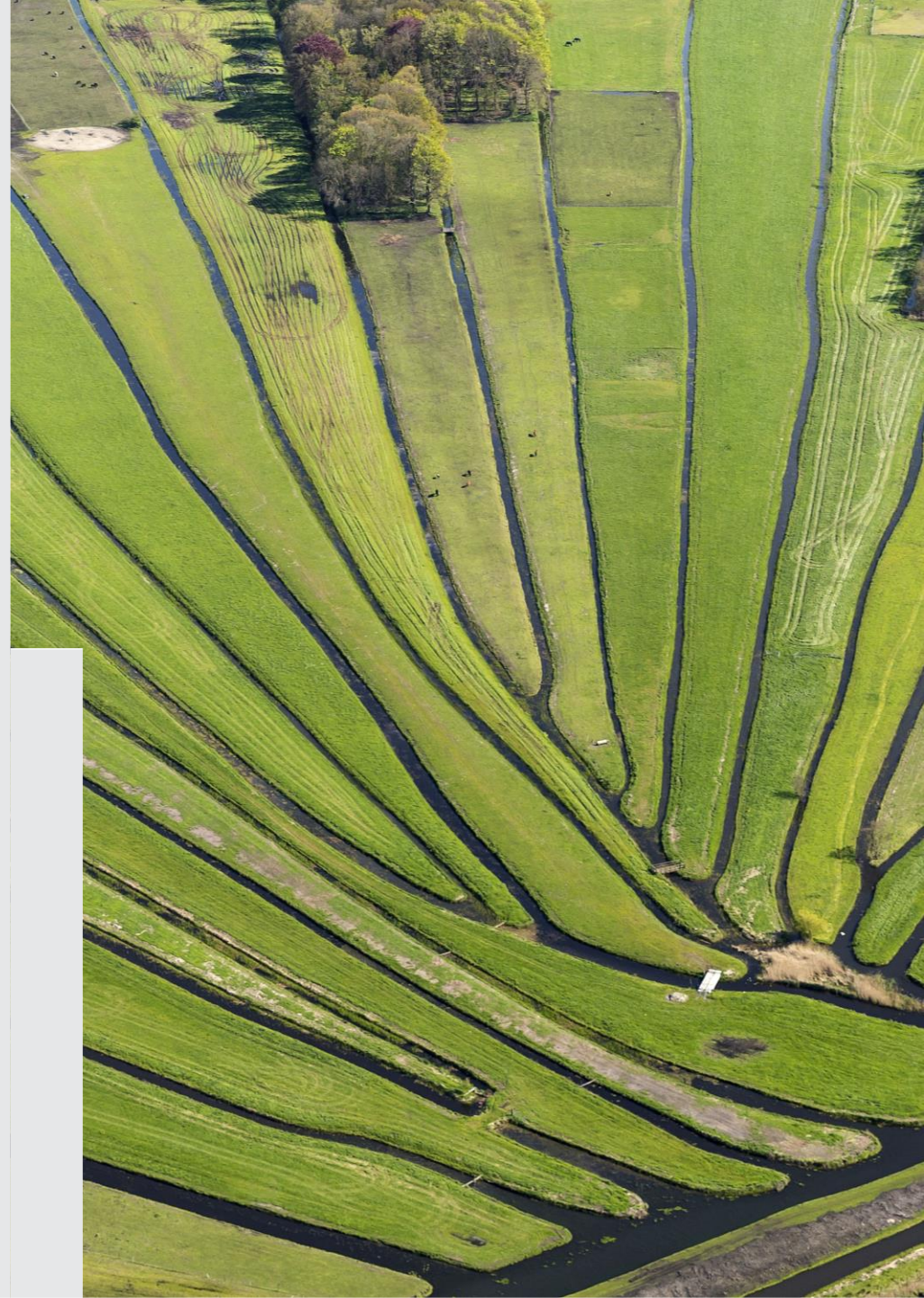
“Energie opwekkende apparaten in de sportschool of in de beweegtuin bij het verpleeghuis hier achter. Dat je door te bewegen je telefoon kan opladen”

We zijn benieuwd of jij nog ideeën hebt voor duurzame energie?

---

5 Onderzoek- verantwoording

Onderzoekverantwoording

- De online enquête stond open van 17 augustus tot 10 september. Er zijn reminders ingezet. Onder de deelnemers zijn cadeaubonnen verloot.
- Jongeren zijn benaderd via sociale media en een combinatie van meerdere panels: Het I&O Research Panel, Panelclix, Panelinzicht en het onderzoekspanel van Dynata. Bij jongeren tot 16 jaar oud is eerst toestemming aan de ouders/verzorgers gevraagd.
- Bij het behalen van respons is rekening gehouden met een zo optimaal mogelijke verdeling naar leeftijdsgroep en RES-regio.
- Daarnaast is de data gewogen tot een representatieve steekproef op de kenmerken leeftijd, regio, geslacht en opleiding.

Leeftijdsgroep	Respons
12-18 jaar	3727
19-30 jaar	4361

RES-Regio	Respons
ES01 Groningen	338
ES02 Friesland	329
ES03 Drenthe	315
ES04 Twente	322
ES05 West-Overijssel	309
ES06 Flevoland	308
ES07 Achterhoek	190
ES08 Arnhem/Nijmegen	316
ES09 Foodvalley	272
ES10 Noord Veluwe	144
ES11 Rivierenland (Fruitdelta)	205
ES12 Stedendriehoek/cleantech	222
ES13 Amersfoort	231
ES14 U10/U16	328
ES15 Noord-Holland Noord	325
ES16 Noord-Holland Zuid	380
ES17 Alblasserwaard	73
ES18 Drechtsteden	240
ES19 Goeree-Overflakkee	61
ES20 Hoeksewaard	82
ES21 Holland Rijnland	289
ES22 Midden-Holland	226
ES23 Rotterdam-Den Haag	364
ES24 Zeeland	324
ES25 Hart van Brabant	288
ES26 Metropoolregio Eindhoven	347
ES27 Noord-Oost Brabant	313
ES28 West-Brabant	337
ES29 Noord- en Midden Limburg	300
ES30 Zuid-Limburg	302
Totaal	8080

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KvK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl